

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Tereza Klimšová

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko-technologická

Využití homeopatické léčby v medicíně
Bakalářská práce

2021

Tereza Klimšová

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko-technologická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza Klimšová**
Osobní číslo: **C18166**
Studijní program: **B3912 Speciální chemicko-biologické obory**
Studijní obor: **Klinická biologie a chemie**
Téma práce: **Využití homeopatické léčby v medicíně**
Zadávající katedra: **Katedra biologických a biochemických věd**

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte literární rešerši zaměřenou na homeopatickou léčbu.
2. V úvodu práce velice stručně popište historii homeopatie a možnosti využití homeopatické léčby.
3. Uvedte konkrétní příklady z publikovaných prací, kdy jsou homeopatika používána např. pro léčbu virových onemocnění, pro léčbu mykóz, v rekonvalescenci po prodělání nádorového onemocnění atd.
4. Bakalářskou práci zpracujte v souladu se Směrnicí UPa č. 7/2019 ve znění dodatku č. 1 „Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací“.

Rozsah pracovní zprávy: **25 s.**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Petra Mořková, Ph.D.**
Katedra biologických a biochemických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. prosince 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. července 2021**

L.S.

prof. Ing. Petr Kalenda, CSc.
děkan

prof. Mgr. Roman Kandár, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 26. února 2021

Prohlašuji:

Práci s názvem Využití homeopatické léčby v medicíně jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29.6. 2021

Tereza Klimšová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala paní Ing. Petře Mořkové, Ph.D. za velkou pomoc, ochotu a cenné rady při psaní této bakalářské práce. Rovněž děkuji své rodině a přátelům, kteří mi byli oporou nejen během psaní této práce, ale i po celou dobu studia.

ANOTACE

Práce je věnována homeopatii a jejímu využití v medicíně. Z publikovaných vědeckých prací uvádí konkrétní příklady využití homeopatie. Zabývá se především zmírněním vedlejších příznaků při léčbě rakoviny, léčbou dětských nemocí, zvládáním bolesti a vztahem k imunologii.

KLÍČOVÁ SLOVA

homeopatie, doplňková a alternativní medicína, rakovina, bolest, nemoci dětí

TITLE

Homeopathic medicine

ANNOTATION

The work is devoted to homeopathy and its use in medicine. The specific examples of the use of homeopathy are given from published scientific works. It may alleviate some side effects of conventional cancer treatment, than can be use for the treatment of childhood diseases, pain and the treatment with diseases of the immune system.

KEYWORDS

homeopathy, complementary and alternative medicine, cancer, pain, children's diseases

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	10
ÚVOD	11
1.HOMEOPATIE.....	12
1.1 Historie	12
1.2 Využití	12
2.HOMEOPATIE A ZMÍRNĚNÍ VEDLEJŠÍCH ÚČINKŮ PŘI LÉČBĚ	
RAKOVINY	13
2.1 Rakovina prsu.....	15
2.1.1 Spojení radioterapie a homeopatie	15
2.1.2 Homeopatie a menopauzální příznaky	16
2.1.3 Bolesti.....	17
2.2 Rakovina plic.....	18
3.HOMEOPATIE A DĚTI.....	20
3.1 Astma.....	20
3.2 Atopická dermatitida	21
3.3 Porucha pozornosti s hyperaktivitou	23
3.4 Zánět dýchacích cest.....	28
3.4.1 Kašel.....	30
4.HOMEOPATIE A DIABETES MELLITUS.....	32
4.1 Diabetes mellitus 1. typu.....	32
4.2 Diabetes mellitus 2. typu.....	33
5.HOMEOPATIE A IMUNOLOGIE	34
5.1 Alergie.....	34
5.1.1 Alergická rýma.....	35
5.2 Chřipka.....	36

5.2.1 Oscillococcinum.....	38
5.2.2 Prasečí chřipka	39
6.HOMEOPATIE A BOLEST.....	40
6.1 Endometrióza.....	41
6.2 Chronická bolest hlavy	42
6.3 Migréna.....	43
6.4 Revmatoidní artritida.....	44
6.4.1 Mikroimunoterapie u revmatoidní artritidy.....	45
ZÁVĚR	47
POUŽITÁ LITERATURA	48

SEZNAM ZKRATEK

A/H1N1	prasečí chřipka
AD	atopická dermatitida
ADHD	porucha pozornosti s hyperaktivitou
AR	alergická rýma
CAM	doplňková a alternativní medicína
DM	diabetes mellitus
ELISA	enzymově značená imunoanalýza s využitím pevné fáze
CHOPN	chronická obstrukční plicní onemocnění
IFN	interferon
IgE	imunoglobulin E
IL	interleukin
PBHRF	Nadace homeopatického výzkumu Prasanta Banerji
RA	revmatoidní artritida
T1DM	diabetes mellitus 1. typu
T2DM	diabetes mellitus 2. typu
TNF	tumor nekrotizující faktor
URTI	infekce horních dýchacích cest

ÚVOD

Homeopatie je druh doplňkové a alternativní medicíny, založený Samuelem Hahnemannem. Je založena na principu, že podobné se léčí podobným, který je znám již po staletí. Přestože se tento druh alternativní medicíny zdá být v dnešní době velice oblíben a v mnoha případech je praktikován a doporučován lékaři, je stále poněkud kontroverzní. Existuje mnoho studií, zabývajících se tímto tématem a mnoho z nich nedošlo k jednotnému závěru, zda je homeopatie účinná a bezpečná pro obecnou léčbu.

Cílem homeopatie je brát člověka jako komplexní organismus a individuálně léčit jednotlivé příznaky různých onemocnění. Zdá se, že homeopatie si našla své využití při léčbě mnoha chorob, ať už psychologických tak fyzických. Hojně je využívána ženami při těhotenství, porodu, v šestinedělí a při rakovině prsu. Mnoho rodičů využívá homeopatie pro své děti, jako prevenci imunologických onemocnění nebo přímo pro jejich léčbu.

Tato bakalářská práce se věnuje využití homeopatie pro zmírnění či léčbu vedlejších účinků při klasické léčbě rakoviny, tak k využití homeopatie pro zpomalení progresu rakoviny, při léčbě imunologických onemocnění, bolesti a jiných chorob.

V práci je uvedeno několik příkladů a studií týkajících se využití homeopatie a také zhodnocení její účinnosti a bezpečnosti.

1. HOMEOPATIE

1.1 HISTORIE

Homeopatie je klinicko-terapeutická metoda, která je založena na principech, poprvé formulovaných jejím zakladatelem Samuelem Hahnemannem. Jedná se o tzv. zákon podobnosti, tedy zásadu, že homeopatický lék je schopen léčit pacienta, který vykazuje příznaky podobné těm, které by vyvolala ona látka obsažená v tomto léčivu, při pokusu na zdravém jedinci. Hahnemannova myšlenka byla zaměřena na pacienta jako na celek než jen na jeho nemoc. V dnešní terminologii se jedná o terapeutický přístup, který bere v úvahu celou osobu v její úplnosti a komplexnosti.

Cílem homeopatie je tedy obnovit úroveň zdraví organismu, ať už lidského či zvířecího. Princip podobnosti, na kterém je homeopatie založena, má kořeny již ve starověku. Mezi nejčasnější zastánce této doktríny patřil i Hippokrates, který je považován za prvního představitele racionální medicíny v západním světě. Hippokrates pozoroval, že nemoc se vyvíjí podobně, jako se posléze uzdravuje. Theophrastus Bombastus von Hohenheim, lépe známý jako Paracelsus, byl německý naturalistický lékař a filozof, který byl rovněž představitelem této myšlenkové linie. Samuel Hahnemann vystudoval v roce 1779 medicínu, kterou po deseti letech praxe opustil, neboť si uvědomil její omezení a terapeutické nedostatky. V roce 1796 publikoval první článek týkající se homeopatie. První úplná učebnice homeopatie byla vydána v roce 1810 (Viganò *et al.*, 2015)

V 19. století se homeopatie stala velice populární, především kvůli jejím úspěchům při epidemiích (epidemie cholery a moru). Bohužel po většinu 20. století její popularita upadala, až na konci 20. a začátku 21. století se opět zvýšila. V dnešní době se ale stále jedná o kontroverzní metodu léčby, vzhledem k tomu, že se při ní využívá vysoce zředěných léků. Ovšem existuje významný soubor klinických výzkumů, včetně randomizovaných klinických studií a metaanalýz těchto studií, které naznačují, že homeopatie má účinky, které jdou i nad rámec placebo (Fisher, 2012).

1.2 VYUŽITÍ

Homeopatie má v dnešní době velice široké využití. Ať už na poli psychologie či medicíny. Využívá se například u poruch chování, v těhotenství, při porodu, imunologických problémech, při zvládání široké škály bolestí, u dětí, dospělých i zvířat.

2. HOMEOPATIE A ZMÍRNĚNÍ VEDLEJŠÍCH ÚČINKŮ PŘI LÉČBĚ RAKOVINY

Jelikož pacienti trpící rakovinou často hledají alternativní léčbu vedlejších účinků léčby klasické, která je k léčbě této nemoci používána, je pro ně jednou z možností doplňková a alternativní medicína (CAM). Zde řadíme jak homeopatii, tak akupunkturu, meditaci, jógu, neuropatii, hypnózu a různé bylinné přípravky. Tento způsob léčby jim umožňuje snížit riziko návratu nemoci či vzniku sekundárních rakovin.

I přes to, že je homeopatická terapie z medicínského hlediska stále vnímána spíše skepticky, u široké veřejnosti se těší značné oblibě a je ve velkém množství praktikována především v Asii, Evropě, Jižní Americe a na Středním východě. V těchto částech světa se pak využívá především k léčbě onemocnění s mírnými příznaky a ke zmírnění příznaků vážnějších onemocnění (Frenkel, 2015).

V Evropě je homeopatie jednou z nejběžněji používaných CAM terapií a je evidováno, že ji využívá 12–24 % pacientů trpících rakovinou. Důvod, proč je tento způsob léčby stále brán jako velmi sporný je, že dodnes není provedeno dostatečné množství studií zabývajících se tímto tématem. I přesto je zde ovšem několik důkazů, které prokázaly především úlevu od nežádoucích účinků, vzniklých během klasické léčby a rovněž je zdokumentováno zlepšení kvality života pacientů s rakovinou. Závěry, že homeopatická léčba a ostatní druhy doplňkové a alternativní medicíny přinášejí pacientům slibné výsledky tedy nejsou většinou založeny na provedených klinických studiích, ale z větší části na zprávách od pacientů, kteří tuto metodu využili jako doplněk ke klasické léčbě. Z toho vyplývá, že i přes nedostatek klinických studií a skepticismu, je homeopatie veřejností využívána čím dál častěji (Gaertner *et al.*, 2014).

Výzkum zabývající se otázkou, zda je využití homeopatie účinné při zmírnění vedlejších příznaků při klasické léčbě různých typů rakoviny probíhal na celkem čtyřech klinikách. Dvě kliniky byly specializovány na homeopatickou péči, jedna se sídlem ve Švýcarsku a druhá v Německu. Další dvě kliniky byly konvenční a specializované onkologické ambulance, kde byla pacientům s rakovinou poskytnuta péče podle nejnovějších poznatků. Obě tyto ambulance sídlily v Německu.

Pacienti byli nadále rozděleni do dvou skupin. První skupina, čítající 259 pacientů byla léčena pomocí homeopatické léčby. Druhá skupina s 380 pacienty byla léčena pomocí konvenčních metod. Aby bylo možné výsledky léčby přímo porovnat, byly z pacientů vytvořeny páry tak, aby jednotliví pacienti spadali do stejné nádorové entity a měli srovnatelnou prognózu. V obou skupinách byla nejčastější diagnóza rakovina prsu (32 % pacientů ve skupině s homeopatií a 37

% v kontrolní skupině). V kontrolní skupině se vyskytovalo více pacientů s kolorektálním karcinomem (15 %, oproti 7 % ve skupině s homeopatií). Bohužel kvůli velkým početním rozdílům mezi skupinami bylo možné vytvořit pouze jedenáct párů, a to pro srovnávací studii nestačí.

Hlavním výstupním parametrem byla změna kvality života po 3 měsících a sekundárními výstupními parametry byla opět změna kvality života, nýbrž po jednom roce a dále únava, úzkost a deprese. V homeopatické skupině došlo ke statisticky významnému zlepšení kvality života po třech měsících. Po roce bylo opět zjištěno zvýšení kvality života. Únava u pacientů poklesla, ovšem úzkost a deprese zůstaly nezměněny. V kontrolní skupině došlo ke zlepšení kvality života až po jednom roce, zatímco po třech měsících nebyla zaznamenána žádná změna. Co se týče únavy, úzkosti a deprese, opět nebyla zaznamenána žádná změna.

Tato prospektivní studie pozorovala významné zlepšení kvality života a rovněž pokles symptomu únavy u skupiny pacientů léčené pomocí homeopatie. Ovšem k jednoznačnému prokázání souvislosti mezi jednotlivými účinky léčby a samotnou homeopatií by bylo zapotřebí podstatně větších vzorků. Data tedy naznačují, že klasická homeopatická péče by mohla doplňovat konvenční léčbu rakoviny ve prospěch pacientů. Pokus o prokázání definitivního ověření pomocí konceptu párování párů však nebyl úspěšný (Rostock *et al.*, 2011).

Studie provedená v Indii Nadací homeopatického výzkumu Prasanta Banerji (PBHRF) se zaměřovala na sledování účinnosti homeopatie při léčbě rakoviny. Nadace zde využívá vlastního protokolu (Banerji Protocol), který přinesl příznivé výsledky. U 19 % pacientů došlo k ústupu nemoci a u 21 % pak alespoň ke stabilizaci nádoru. Pacienti byli během této studie sledováni deset let a k léčbě byly použity přípravky jako *Carcinosin* a *Phytolacca decandra*. Výsledky této studie byly ověřeny Národním onkologickým institutem sídlícím v Americe. Tomuto institutu se podařilo potvrdit výsledky týkající se účinnosti homeopatik při léčbě rakoviny, ke kterým dospěl (PBHRF). Byl rovněž objeven i další lék (Ruta 6), který se ukázal být velmi účinný pro léčbu pacientů s intrakraniální rakovinou mozku. Ovšem účinnost tohoto léku vyplývá i z předpokladu, že je přítomen v kombinaci s $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$. Bylo zdokumentováno, že osm z devíti pacientů s gliomem neboli nitrolebním nádorem, bylo nádoru zcela zbaveno a u jednoho pacienta se prokázalo částečné uzdravení. Jako u předchozích léků bylo i u tohoto léku dokázáno omezení růstu nádoru (Yadav *et al.*, 2018).

2.1 RAKOVINA PRSU

Rakovina prsu je nejčastější rakovinou diagnostikovanou u žen a je druhou nejčastější příčinou úmrtí na rakovinu. Homeopatické léky jsou součástí alternativních léků, které se podávají jako podpůrná léčba rakoviny prsu. (Wani *et al.*, 2016)

Asi 50 % pacientů s rakovinou používá doplňkovou a alternativní medicínu (CAM). Ženy s rakovinou prsu používají CAM častěji než jiní (Huebner *et al.*, 2014).

2.1.1 SPOJENÍ RADIOTERAPIE A HOMEOPATIE

Ženy, které kvůli rakovině prsu podstoupily operaci se obvykle nadále léčí pomocí radioterapie, která může být spojena se systémovými terapiemi, jako je například chemoterapie. Bohužel s touto léčbou jsou spojeny i nepříjemné vedlejší účinky, a to především na kůži. Nežádoucími efekty mohou být různé kožní reakce a celková tělesná slabost. Tyto nežádoucí účinky způsobují nepříjemnosti a jsou brány jako největší problém spojený s radioterapií, neboť postihují 74-100 % pacientů, kteří tuto léčbu podstupují. Nejčastěji se objevuje zčervenání kůže neboli erytém, který dále vede například k drhnutí a olupování kůže a může končit i nekrózou. Takzvaná radiodermatitida pak vede k využívání homeopatických léčiv (Schnur *et al.*, 2011).

Ve studii, provedené na 66 pacientkách s rakovinou prsu, které podstoupily pooperační radioterapii v období deseti týdnů bylo prokázáno, že homeopatie je velmi užitečná během léčby radiodermatitidy (Sharma, 2019).

Další studie, čítající 124 pacientů, z čehož bylo 90 žen a 34 mužů, zjistila, že z poloviny pacientů, kterým byla diagnostikována rakovina prsu a kteří podstoupili aktivní léčbu nemoci, včetně chemoterapie a radioterapie, až dvě třetiny hlásí, že trpí únavou či slabostí. Necelá polovina pacientů pak hlásila, že trpí bolestmi a čtvrtina pacientů nahlásila příznaky jako návaly horka a poruchy spánku. Z celkem 82 pacientů, kteří se následně podrobili homeopatické léčbě až 60 z nich uvedlo, že pocítují zlepšení nežádoucích příznaků. Ostatní pacienti poté žádný efekt homeopatické léčby nezaregistrovali. Zhoršení svých příznaků hlásil pouze jeden pacient. Tímto příznakem byla podrážděnost a autoři studie tento příznak nepřipisovali homeopatické péči.

Provedená klinická studie prokázala, že homeopatická léčba nejenže ulevuje od dermatitidy spojené s radioterapií, ale lze ji využít i k tlumení jiných vedlejších účinků spojených s onkologickou léčbou. Například ji lze využít ke snížení únavy a návalů horka, způsobených hormonální léčbou. Homeopatická léčba navíc nezpůsobuje další vedlejší účinky (Samuels *et al.*, 2018).

2.1.2 HOMEOPATIE A MENOPAUZÁLNÍ PŘÍZNAKY

Pro většinu pacientů s rakovinou prsu, jejichž nádory exprimují estradiolové nebo progesteronové hormonální receptory je běžnou podpůrnou léčbou endokrinní terapie. Takových pacientů je až 75 %. Jedním z léků předepisovaných během endokrinní terapie je tamoxifen, jehož nežádoucí účinky jsou velice podobné příznakům menopauzy. Mezi tyto příznaky řadíme návaly horka, nepravidelnou menstruaci, vaginální suchost, benigní ovariální cysty a leukoreu. Jsou to právě návaly horka, které postihují až 65 % žen, které procházejí menopauzou a mají diagnostikovanou rakovinu prsu a až třetinu žen poté postihují invalidizující reakce. Přestože v současné době neexistuje jednotná strategie pro zvládnání tohoto nežádoucího příznaku endokrinní terapie, jako jedna z možností pro zmírnění návalů se používá právě homeopatie a další doplňková a alternativní medicína jako například akupunktura a fototerapie (bylinkářství). Tyto metody pomáhají pacientům lépe porozumět své nemoci a její léčbě, což sebou nese i pozitivní účinky na psychiku pacienta a zvládnání pocitů strachu (Heudel *et al.*, 2019).

Menopauzální návaly horka jsou náhlé, přechodné pocity tepla a potu, převážně v horní části těla. Jsou běžným příznakem u žen v menopauze s různým výskytem na celém světě (18–74 %), což vede k tomu, že ženy hledají úlevu a během lékařských schůzek se ptají i na možnost užívání doplňků ke stávající léčbě. Návaly mohou být vyvolávány stresem, teplem, konzumací alkoholu, kofeinu a kořeněného jídla.

Mezi léky používané při nehormonální terapii návalů u žen s karcinomem prsu patří například klonidin, selektivní inhibitory zpětného vychytávání serotoninu nebo serotonin-norepinefrin a gabapentin. Tyto léky však často vedou k mírným až středním vedlejším účinkům. Z homeopatik se pak využívají především tři léčiva, a to *Lachesis* (produkovaná z jedu hadů rodu *Lachesis*), *Pulsatilla* (získaná z rostliny *Anemone pulsatilla*) a *Sepia* (vyráběná z inkoustu sépie [řád *Sepiida*, třída *Cephalopoda*]). Bohužel ani jedna z těchto terapií není účinná všeobecně a v mnoha případech není ani doporučována (Andrade *et al.*, 2019).

V letech 2005 až 2011 probíhala studie, která zahrnovala deset žen s anamnézou rakoviny prsu bez metastatického onemocnění trpícími menopauzálními příznaky. Tato studie měla dvě fáze, fázi A a B. Ve fázi A dostávalo všech deset pacientek homeopatickou léčbu, a to po dobu tří měsíců. Následně ve fázi B dostávaly pacientky buď opět homeopatickou léčbu nebo jen placebo. Tato fáze pak trvala šest měsíců. K následnému vyhodnocení průběhu studie byla použita pětibodová numerická stupnice, pomocí které mohly pacientky ohodnotit

závažnost menopauzálních symptomů. Nakonec byl porovnáván součet skóre na počátku studie, poté po třech měsících (fáze A) a poté i po šesti měsících (fáze B).

Ve fázi A pak bylo pozorováno průměrné snížení celkového skóre a významné snížení závažnosti návalů, vaginální suchosti a bolest hlavy. Ve fázi B byl poté pozorován významný statistický rozdíl mezi skupinou s placebem a skupinou s homeopatickou léčbou. Výsledky byly ve prospěch homeopatik. Došlo ke zlepšení nočního pocení, žaludečních symptomů a opět i celkového skóre.

Podle výsledků tato homeopatická léčba prokázala významný účinek na některé příznaky menopauzy ve srovnání s placebem a lze ji považovat za bezpečnou a platnou možnost léčby symptomů menopauzy u pacientů, kteří přežili rakovinu prsu (Desiderio *et al.*, 2015).

2.1.3 BOLESTI

Bolest, která vzniká kvůli chirurgickému zákroku, není snadné léčit, a proto často vyžaduje přístup, který zahrnuje různé způsoby léčby. Tento multidisciplinární přístup, který obvykle zahrnuje právě doplňkovou a alternativní medicínu, kde významnou roli hraje právě homeopatie, je velmi užitečný pro zlepšení fyzické i duševní pohody pacienta, který takovýto zákrok podstupuje.

Bylo také zjištěno, homeopatická léčba není užitečná jen jako pomoc po operaci, ale uplatnění nachází i před a během zákroku, kdy se jako nejčastější léčiva využívají *Arnica montana* a *Apis mellifica*. *Arnica montana* se poté běžně používá k léčbě zánětů, ran, hematomů, pohmožděnin a bolesti, a to právě díky svému chemickému složení (Bosco *et al.*, 2018).

Další velmi častou bolestí, která vzniká jako důsledek léčby rakoviny prsu je bolest kloubů. Tato bolest je právě nejčastějším nepříznivým účinkem inhibitorů aromatázy (např. anastrozol), které se při léčbě tohoto typu rakoviny běžně používají. Je zdokumentováno, že až polovina žen, které užívají inhibitory aromatázy pociťuje bolesti kloubů a až 20 % těchto žen přestává tato léčba vyhovovat, právě kvůli bolestem kloubů. Prospektivní kontrolovaná, ale nerandomizovaná klinická studie homeopatických *Rhus toxicodendron* a *Ruta graveolens* při bolestech kloubů u žen s rakovinou prsu, prováděná Jean-Claude Karp a kolegy po dobu tří měsíců obsahovala dvacet žen rozdělených do dvou center, přičemž jedno používalo homeopatickou léčbu a druhé nikoli. Studie zdokumentovala, že homeopatická skupina si vedla lépe s mírným poklesem skóre bolesti během těchto tří měsíců. Oproti tomu kontrolní skupina ukázala nárůst. Svá analgetika zvýšilo až 45 % pacientů v kontrolní skupině, zatímco

v homeopatické skupině jen 5 % pacientů. V homeopatické skupině pak pacienti uvedli i zlepšení spánku.

Ze studie vyplývá, že přestože probíhala v malém měřítku a nebyla randomizovaná, jednoduchý homeopatický režim má významné výhody, pokud jde o nejčastější nepříznivý účinek široce používané léčby. Je zjevné, že je zapotřebí dalšího testování (Fisher, 2016).

2.2 RAKOVINA PLIC

Rakovina plic je celosvětově hlavní příčinou úmrtí na rakovinu u mužů a druhou nejčastější příčinou úmrtí na rakovinu u žen, hned po rakovině prsu. Ve Spojených státech je tento druh rakoviny dokonce hlavní příčinou úmrtí na rakovinu u obou pohlaví. Průběh nemoci a míra jejího výskytu se pak liší především podle pohlaví, věku, socioekonomického stavu, etnické příslušnosti, geografie a samozřejmě podle toho, zda pacient kouří či nikoli (Torre *et al.*, 2016).

Právě kvůli zvýšené míře výskytu tohoto onemocnění je rakovina plic spojena, stejně jako rakovina prsu, se značnou mírou úzkosti a strachu. Proto se s těmito pocity mnoho pacientů vyrovnává různými metodami, mezi nimiž je opět doplňková a alternativní medicína spojená hlavně s homeopatickou léčbou. Tato metoda, stejně jako u rakoviny prsu pomáhá pacientům zvládat úzkostné stavy a vedlejší účinky spojené s běžnou léčbou (Frenkel *et al.*, 2018).

Pacienti s pokročilým nemalobuněčným karcinomem plic mají omezené možnosti léčby. Vedle konvenční protinádorové léčby může aditivní homeopatie pomoci zmírnit vedlejší účinky konvenční terapie (Frass *et al.*, 2020).

S rakovinou plic bývá často spojováno právě kouření cigaret, které je také primární příčinou tohoto onemocnění. Prototypem polycyklických aromatických uhlovodíků, obsažených v cigaretovém kouří je benzo(a)pyren. Benzo(a)pyren indukuje plicní nádory a může zvýšit proliferaci buněk a tvorbu DNA aduktu k vyvolání rakoviny plic. Pro pacienty s pokročilým nemalobuněčným karcinomem plic v I. nebo ve II. stádiu nemoci je jedinou léčbou chirurgické odstranění části postiženého orgánu. Pacienti v pozdějších stádiích pak musí být léčeni pomocí kombinace chemoterapie, radioterapie a chirurgie. Bohužel všechny tyto léčby s sebou nesou i nepříjemné vedlejší příznaky (Sikdar *et al.*, 2013).

Výsledky studie zabývajících se dopadem homeopatické léčby a obecně doplňkové a alternativní medicíny na kvalitu života, blahobyt a globální zdravotní stav pacientů s rakovinou naznačují, že se stav těchto pacientů významně zlepšuje, když se vedle konvenční léčby podává doplňková klasická homeopatická léčba. V této randomizované kontrolované

studii bylo celkem 410 pacientů, kteří byli léčeni standardní antineoplastickou terapií, náhodně rozděleno tak, aby dostávali nebo nedostávali kromě standardní léčby ještě homeopatickou doplňkovou léčbu. Studie probíhala na Lékařské univerzitě ve Vídni (Frass *et al.*, 2015).

3. HOMEOPATIE A DĚTI

Mnoho výzkumných studií, probíhajících v dnešní době uvádí, že dochází ke zvýšenému používání doplňkové a alternativní medicíny u dětí. Především se jedná o homeopatické a bylinné přípravky. Z přehledu studií z celkem 19 zemí světa vyplývá, že rostoucí používání alternativní medicíny může souviset s tím, že mnoho lidí, a především rodičů, je nespokojeno s klasickou léčbou. Bohužel z výsledků už nevyplývá, zdali za zvýšené používání může rozhodnutí rodičů dítěte či doporučení lékaře. Pokud se jedná o pediatry, bylo zjištěno, že jejich zájem o doplňkovou a alternativní medicínu roste a roste tedy i míra doporučení k používání těchto metod rodičům.

Studie provedené jak mezi pediatry, tak pacienty ukazují podobné výsledky. Vzhledem k počtu zemí, které se touto problematikou zabývaly vzniká vysoká variabilita mezi výsledky v jednotlivých zemích, a to kvůli různým metodám hodnocení používání CAM a mírou použití (Beer *et al.*, 2016).

V roce 2012 proběhl v Itálii polostrukturovaný rozhovor s rodiči, kteří se svými dětmi navštěvovali homeopatickou kliniku. Bylo zjištěno, že v rodinách častěji prosazují homeopatii matky a otcové jí zřídka kdy brání. Homeopatie je pak rodinami používána nejen přímo k léčbě, ale často také k prevenci, přičemž důležitou roli hraje snadný přístup k homeopatickému lékaři v případě akutní situace. Mezi hlavní faktory, které vedou rodiče k využívání homeopatie u svých dětí můžeme zařadit například předchozí zkušenost s homeopatií, vztah k homeopatickému lékaři, vliv přátel a známých a snadné ukončení používání homeopatie, pokud by došlo ke změně názoru či jiným okolnostem vedoucím k potřebě léčbu ukončit (Rossi *et al.*, 2015).

3.1 ASTMA

Astma a chronická obstrukční plicní onemocnění (CHOPN), která zahrnují bronchitidu, chronické astma a záněty dýchacích cest mají velké spektrum symptomů. Například svírání na hrudi, kašel, sípání, dyspnoe a dušnost. Sípání může být způsobeno zúženou průdušnicí a bronchiolou, které pak při průchodu vzduchu vytvářejí pískání až hudební zvuk. Na rozdíl od toho je dyspnoe pouze subjektivní pocit dušnosti, kdy dochází ke zúžení dýchacích cest, které poté vede k pocitu úzkosti. Tento pocit se projevuje především během námahy při vdechnutí či vydechnutí, ale může se objevit i bez zjevné fyzické příčiny. Tento nepříjemný svíravý pocit, který je považován za nejproblematictější součást astmatu a dalších plicních onemocnění. Může se dokonce jednat i o stav, který potenciálně ohrožuje pacienta na životě (Huang, 2018).

I při léčbě astmatu můžeme narazit na využití homeopatie, neboť zatímco klasičtí lékaři, specializující se na respirační onemocnění, pečují o děti s těžkým astmatem primárně běžnou cestou, která zahrnuje zlepšení fyzického stavu pacienta, homeopatičtí lékaři a sestry kladou stejnou důležitost i na kvalitu života a zdraví pacienta. Proto se mnoho rodičů obrací mimo klasickou medicínu i na medicínu homeopatickou (Nichol *et al.*, 2013).

Podle provedeného klinického výzkumu, který se zabýval alergickými stavy léčenými homeopatií a zkoumal mimo jiné i pacienty s astmatem, bylo zjištěno, že při použití homeopatie dochází ke zlepšení kvality života pacienta. Samozřejmě je velmi důležité vybrat správné homeopatické léčivo. Jako nejúčinnější homeopatikum se pro pacienty s astmatem ukázal *Arsenicum iodatum*, následovaný *Lachesis*, *Calcarea arsenicosa*, *Carbo vegetabilis* a *Silicea* (Van Wassenhoven, 2013).

Do dlouhodobého výzkumu, který si kladl za cíl vyhodnotit homeopatii jako doplňkovou léčbu bronchiálního astmatu u dětí bylo zařazeno třicet dětí s diagnózou astmatu. Homeopatie se během studie stala doplňkem ke konvenční léčbě. Hlavní faktory, které podléhaly vyhodnocení, byly frekvence záchvatů, noční probouzení, spirometrie a užívání léků, a to v období šesti měsíců. U pacientů došlo ke klinicky a statisticky významným změnám. Po třech měsících došlo k relativnímu a po šesti měsících k absolutnímu zlepšení stavu pacientů díky homeopatickým lékům. Studie prokázala, že pokud k předepsání homeopatických léčiv dojde zkušenými homeopatickými lékaři, může dojít ke zlepšení závažnosti astmatu u dětí a rovněž doporučuje provádět další kontrolované studie (Shafei *et al.*, 2012).

3.2 ATOPICKÁ DERMATITIDA

Atopická dermatitida (AD), lidověji atopický ekzém, je chronická porucha kůže, která se může opakovaně vracet a je spojena se zvýšenou citlivostí na alergeny a narušenou funkcí bariéry kůže. Jedná se o zánětlivé onemocnění, které se často objevuje u dětí. Je zdokumentováno, že kojení především v prvních třech měsících života dítěte může předcházet vzniku atopické dermatitidy u kojenců. Dle výzkumů mohou hrát roli i genetické predispozice, protože u jednovaječných dvojčat je míra tohoto onemocnění až 77 %, zatímco u dvojvaječných jen 15 %. Dokonce bylo s AD spojeno několik cílených úseků na genech, které jsou rovněž spojeny se zvýšenou koncentrací zánětlivých cytokinů, například interleukinů, v atopické kůži. Rovněž se zdá, že toto onemocnění je běžnější v průmyslovějších zemích než v těch méně industrializovaných (Nwabudike, 2012).

Studie prováděná v Brazílii na 85 dětech ve věku od 0 do 18 let, které trpěly AD byla provedena dotazníkovým šetřením a zjišťovala míru využití různých druhů doplňkové a alternativní medicíny k léčbě této nemoci. Nejčastěji využívanou terapií byla fototerapie ve formě koupelí a čajů, dále pak homeopatie a bylinné medicíny. Z celkového počtu uvedlo 45 pacientů prostřednictvím svých rodičů nebo zákonných zástupců, že využívají doplňkovou a alternativní medicínu k léčbě AD. Někteří pacienti uvedli, že důvod k používání CAM byla rada přátel či příbuzných, dlouhodobé trvání nemoci či nespokojenost s výsledky ortodoxních metod. Finance zde roli nehrály.

Bylo zdokumentováno, že svědění se zhoršilo až u 80 % pacientů, a tak byla tato léčba považována za neúčinnou. Lékařům a zdravotníkům bylo dokonce doporučeno rutinně dotazovat pacienty ohledně využívání CAM terapie, protože zde bylo riziko lékové interakce a zhoršení stavu kůže pacienta (Aguiar Júnior and Costa, 2011).

Na rozdíl od předchozí studie z Brazílie, která nepřinesla příznivé výsledky přichází studie z roku 2021 s novými poznatky. Byla provedena retrospektivní analýza šesti případů pacientů s diagnostikovanou atopickou dermatitidou. Všichni pacienti se na rok i déle stabilizovali díky klasické homeopatické léčbě a jejich stav se výrazně zlepšil. Bylo zjištěno, že v pěti z těchto případů došlo k vzniku akutních zánětlivých onemocnění, která byla spojena se zlepšením chronického stavu. U posledního případu došlo k návratu staré patologie, ale v menší míře. Studie došla k závěru, že je zde pozoruhodné spojení mezi zlepšením stavu kůže a výskytem akutního zánětu a horečky, protože akutní zánětlivé stavy se objevily současně se zlepšujícím se chronickým stavem během dlouhé remise. Během těchto stavů došlo i ke značnému vyčištění kůže a je jasné, že je třeba dalšího zkoumání (Mahesh *et al.*, 2021).

Od listopadu 2011 do února 2012 bylo v Medline, Embase a Cochrane Library provedeno vyhledávání týkající se dosud zdokumentovaných kontrolovaných klinických studií, které se zabývaly homeopatickou léčbou ekzému jakéhokoli typu. Do úvahy byly brány veškeré studie týkající se problematiky homeopatie a léčby ekzému, ovšem u lidských pacientů. Nebyl brán zřetel na to, zda byla studie randomizovaná či nikoli a zda byla kontrolovaná. Veškerá kritéria vyhledávání splnily tři studie, všechny ale s metodickými omezeními. Dvě z těchto studií byly velmi podobné, byly nerandomizované a postrádali dostačující informace o podávané léčbě. Třetí studie byla randomizovaná a kontrolovaná placebem. Nedostatkem této studie bylo to, že ji dokončilo pouze 14 z původních 24 pacientů.

První studie se účastnilo 118 dětí s ekzémem, které byly léčeny dále nespecifikovanou homeopatickou léčbou. Jako kontrolní péče posloužila klasická, ale také blíže nespecifikovaná

medicína. Během léčby nedošlo k rozdílům mezi jednotlivými skupinami. Co se týče kvality života a příznaků, u obou skupin došlo ke stejnému zlepšení jak u symptomů ekzému, tak u vnímání kvality života.

Druhá studie zahrnovala 135 dětí s diagnózou atopického ekzému, které byly opět léčeny dále nespécifikovanou homeopatickou léčbou a opět porovnávány s klasickou medicínou, rovněž nespécifikovanou, došla ke stejnému závěru jako v případě první studie. Mezi skupinami nebyly žádné rozdíly ve vnímání kvality života a ve vnímání symptomů. Homeopatická léčba zde nebyla vnímána jako lepší než klasická medicína.

Třetí studie se zúčastnilo 24 pacientů s atopickým ekzémem. Ti byli po 32 týdnů léčeni individualizovanou homeopatickou léčbou a jako kontrola bylo použito placebo. Trend upřednostňující placebo byl uvažován jako zanedbatelný a studie došla k závěru, že individualizovaná homeopatická léčba se nezdá být lepší než placebo.

Souhrn z těchto provedených studií celkově neprokazuje léčebný účinek homeopatické léčby. Z prvních dvou studií lze ovšem vyčíst jakousi terapeutickou ekvivalenci mezi homeopatickou a konvenční medicínou. Zatímco třetí studie prokazuje okrajovou převahu placebo (Ernst, 2012).

3.3 PORUCHA POZORNOSTI S HYPERAKTIVITOU

Porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD) je stav projevující se nejčastěji v dětství, který může způsobovat nebo zhoršovat příznaky jako je hyperaktivita, nepozornost nebo impulzivita. Tato porucha se podle dlouhodobých výzkumů vyskytuje asi u 5 % dětí, přičemž geografická či kulturní variabilita prevalence je velmi malá. ADHD se může rovněž vyskytovat společně s různými stavy, jako například poruchy nálad, stavy úzkosti, poruchami chování či učení nebo při užívání návykových látek. Podle některých studií se mohou takovéto stavy v dospělosti zhoršovat, a to až u dvou třetin mládeže s diagnózou ADHD. Je také zdokumentováno, že nejen samotné příznaky a těžkosti spojené přímo s nemocí mohou pacienty ohrožovat. Lidé s diagnózou ADHD se mohou potýkat i s odmítnutím vrstevníků, selháním ve škole či v práci, s rozvody, sebevraždou či předčasnou smrtí nebo i s kriminálním chováním (Faraone and Larsson, 2019).

ADHD je vysoce dědičná porucha, ale k její etiologii mohou přispívat i jiné rizikové faktory, například některé fenotypy jsou spojeny s extrémně nízkou porodní hmotností či s předčasným porodem, ale i s nepřízní osudu v ranném dětství (Thapar *et al.*, 2012).

Je zdokumentováno, že ADHD je nejčastější duševní porucha u dětí na celém světě. Rovněž je zde větší pravděpodobnost, že se rozvine u chlapců spíše než u dívek. Účinnou léčbou mohou být například stimulační léky, ale i behaviorální intervence. Bohužel až pro 30 % dětí s diagnostikovanou poruchou pozornosti není tato léčba dostačující. S tím souvisí, že až dvě třetiny rodičů těchto dětí hlásí, že využívají možnosti doplňkové a alternativní medicíny. Studie zhodnocující homeopatii jako možnou terapii pro děti s ADHD probíhala jedenáct měsíců a zkoumala celkem 36 dětí s touto poruchou. Jednalo se o třicet chlapců a šest děvčat ve věku od šesti do šestnácti let. Studii ovšem dokončilo jen 28 dětí.

Výsledkem studie bylo, že až 63 % pacientů uvedlo statisticky významné zlepšení svých symptomů ADHD. Jakékoli zlepšení stavu lze ovšem připsat i celé řadě dalších účinků, například konzultacím, placebo či přirozenému vývoji nemoci, a to díky otevřenému designu této studie. Rovněž výsledky pacientů, kteří homeopatickou léčbu využívali jako doplněk ke konvenční léčbě jsou velice slibné. Homeopatie se ukázala jako účinná v osmi z patnácti případů, kdy děti na začátku užívaly ještě stimulační léky. Studie také sledovala změny v užívání léků pro ADHD na předpis a zjistila, že dva účastníci hlásili v užívání léků na předpis pokles.

Studie bohužel nerozlišovala neočekávané nežádoucí účinky a účinky klinicky očekávané, které by souvisely s homeopatickou léčbou. Mnoho hlášených nežádoucích účinků mohlo být způsobeno příznaky ADHD a další mohly být způsobeny homeopatickou léčbou. Proto studie do budoucna doporučuje tyto účinky předem rozlišovat (Brulé *et al.*, 2014).

V poslední době se léčba ADHD stává komplexnější vzhledem k zavádění stále nových terapií. Srovnáním účinnosti a bezpečnosti farmakologické a nefarmakologické léčby se zatím nevěnoval dostatek přímých studií.

Jedna z dosud vykonaných studií, která se touto problematikou zabývala, srovnávala farmakologickou léčbu (stimulanty, antidepresiva, antipsychotika a další léky), psychologickou léčbu (behaviorální terapie, kognitivní trénink a neurofeedback) a doplňkovou a alternativní medicínu (homeopatie, dieta, fyzická aktivita, minerály, aminokyseliny a bylinná terapie). Studie se primárně zaměřovala na účinnost, tedy odpověď na léčbu, přijatelnost, tedy přerušeni léčby z jakýchkoli příčin a sekundárně také na přerušeni léčby z důvodů nežádoucích účinků, tedy na snášenlivost léčby.

Studie došla k závěru, že co se týče primárního zaměření, tedy účinnost a přijatelnost léčby, tak kognitivní trénink, neurofeedback, antipsychotika a celá doplňková a alternativní medicína neměly žádný větší a statisticky významný účinek. Jedinou nefarmakologickou léčbou, která

měla alespoň nějaký klinický význam byla behaviorální terapie, zejména pokud je prováděna rodičem s aktivním zapojením dítěte a například i učitele. Poté může být behaviorální terapie spojena s významným přínosem pro dítě s ADHD. Bohužel ostatní nefarmakologické typy léčby jako je homeopatie, kognitivní trénink, neurofeedback, dieta, minerály či bylinná terapie a fyzická aktivita nemohou být podle této studie doporučeny jako léčba pro pacienty s ADHD, a to, dokud nebude proveden dostatek klinických studií s pozitivními výsledky a lepšími důkazy. Studie ovšem zdůrazňuje, že u dětí s ADHD, stejně tak jako u ostatních dětí je vyvážená strava a fyzická aktivita velmi důležitá (Catalá-López *et al.*, 2017).

Další studie, která se zabývala problematikou účinnosti homeopatie při léčbě ADHD se účastnilo 61 dětí s diagnózou této poruchy, a to ve věku od šesti do patnácti let. Sedm dětí bylo ze studie vyřazeno a ze zbylých 54 dětí bylo 43 chlapců a 11 dívek. Studie probíhala po dobu jednoho roku a během této doby byly děti rozděleny do dvou skupin. Skupina léčená homeopatií a skupina léčená placebem měly shodně po 27 dětech a na počátku byly srovnatelné.

V průběhu studie bylo předepsáno devět různých léčiv, a to i s přihlédnutím ke změnám v medikaci, ke kterým došlo po třech a po šesti měsících. Nejčastějšími léčivy, která se navíc ukázala jako účinná byly *Calcarea carbonicum*, *Lycopodium*, *fosfor*, *Hyoscyamus*, *síra*, *Belladonna*, *Argentum nitricum*, *Natrum muriaticum* a *Pulsatilla*.

Z celkem 27 pacientů patřících do skupiny léčené homeopatií sedm vyžadovalo změnu původně předepsaného léčiva. Dva pacienti, kterým byla na počátku předepsána *Belladonna*, vyžadovali po třech měsících změnu na *Pulsatilla* a po šesti měsících na *Calcarea carbonicum*. Další dva pacienti, kterým byl původně předepsán *fosfor*, vyžadovali po šesti měsících změnu na *Calcarea carbonicum*, dalším dvěma pacientům s původně předepsaným *Lycopodium* byl po šesti měsících předepsán *fosfor* a *Calcarea carbonicum*. A jednomu pacientovi s *Belladonnou* byl po šesti měsících předepsán *fosfor*. Změna medikace byla nutná, pokud se příznaky pacientů neměnily či se projevíly odlišně. Zbylých dvacet pacientů pokračovalo po celou dobu studie s původně předepsanou medikací.

Po provedené analýze rozdílů uvnitř jednotlivých skupin a také mezi skupinami navzájem dospěla studie k výsledkům, které ukázaly, že u dětí s diagnózou ADHD, které byly léčeny homeopatickými léky došlo k významnému zlepšení, zatímco u dětí ve skupině s placebem nebylo žádné významné zlepšení zjištěno. Homeopatická léčba se zde tedy ukázala jako účinná při regulaci a zlepšování příznaků ADHD.

Tato studie tedy předkládá přesvědčivé důkazy na podporu terapeutických účinků individualizovaných homeopatik pro děti s diagnostikovanou poruchou pozornosti a hyperaktivitou (Oberai *et al.*, 2013).

Jedna ze studií provedených během nedávných let si kladla za cíl seznámit především odborníky v oblasti duševního zdraví současně s primární péčí a s běžnými doplňkovými a alternativními terapiemi a jejich účinností při léčbě ADHD. Hlavním důvodem byl fakt, že děti s chronickými onemocněními jako je porucha pozornosti s hyperaktivitou využívají takovýchto terapií mnohem častěji než běžná dětská populace. Z jednoho průzkumu prováděného v Austrálii vyplývá, že dokonce až 64 % rodičů dětí s ADHD vyhledalo nějakou formu doplňkové a alternativní medicíny.

Studie poukazuje i na skutečnost, že homeopatická léčba vyžaduje okolo šesti až dvanácti měsíců probíhající terapii, aby došlo ke zmírnění příznaků alespoň o 50 %. A rovněž upozorňuje, že homeopatická léčba by měla být individualizovaná, a to na základě symptomů a osobnostních charakteristik konkrétních pacientů (Searight *et al.*, 2012).

Jelikož se homeopatie stává stále častější alternativou léčby ADHD, vzhledem k tomu, že mnoho farmakologických typů léčby této poruchy s sebou nese i nepříjemné vedlejší účinky, mnoho studií se začalo více zabývat její podstatou a jejím správným předepsáním. Mnoho pacientů s ADHD se totiž projevuje různými příznaky této nemoci. Je proto důležité, aby homeopatický lékař znal možnosti léčby a správně vyhodnotil situaci pacienta na základě individuálních a charakteristických příznaků pacienta s ADHD.

Je zdokumentováno, že okolo 25 % dětí s poruchou pozornosti trpí úzkostnými stavy a 15 až 75 % má komorbidní poruchy nálady. Nejen kvůli diverzitě příznaků, ale i vzhledem k jejich četnosti je zapotřebí více studovat problematiku individualizace homeopatických léčiv. Výzkum týkající se simultánní i kombinované homeopatické léčby dětí s ADHD nashromáždil mnoho studií, které se zabývaly touto problematikou a měli pozitivní výsledky léčby této poruchy.

Placebem kontrolovaná studie probíhající ve Švýcarsku čítala 83 dětí s ADHD. Každému dítěti byl individuálně předepsán homeopatický lék. Na léčbu reagovalo dobře 62 pacientů a byli tedy shledáni způsobilými pro studii. Děti byly opět rozděleny na dvě skupiny, přičemž jedna dostávala placebo a druhá homeopatický lék. Léčba probíhala dvanáct týdnů. Výsledky ukázaly, že celková intenzita symptomů ADHD se během léčby ve srovnání s placebem objevila nižší a vedla ke zlepšení sociálního, emocionálního a školního chování dětí. Zdá se, že

podobná terapie přináší výhody pacientům s ADHD. Účinnost léčby však závisí na přesnosti předpisu (Pellow *et al.*, 2011).

Bohužel, jak přesvědčivě prokázat účinnost homeopatického léku je stále otázkou. Dvě provedené pragmatické studie se na ni pokusily najít odpověď, zda je homeopatická léčba účinná u dětí s diagnózou ADHD.

Do první studie bylo zařazeno dvacet dětí, které dostávaly homeopatickou léčbu. Poté byly tyto děti porovnány s dětmi, které homeopatickou léčbu nepodstoupily, a to po dobu 24 týdnů. Následná analýza zjistila významné propojení mezi časem a provedenou léčbou. Děti byly po jednom roce analyzovány znovu a bylo zjištěno, že se stále zlepšují. Rovněž bylo dokázáno, že k udržení účinnosti je nutné léčbu opakovat, a to v dostatečné míře. Takovéto opakování ovšem s sebou přináší i jisté překážky, jako například finanční a časovou zátěž. Ovšem i přesto, že se jedná o malou studii, je zde dostatek důkazů k tvrzení, že homeopatická léčba je účinnou metodou pro děti s poruchou pozornosti a hyperaktivitou. Nedostatek randomizace a nerovnost vzorků v této studii bohužel ukazuje na to, že výsledky mají velmi omezené obecné využití (Fibert, 2014).

Další studie čítala opět dvacet dětí s ADHD, a to ve věku od pěti do šestnácti let, které byly po dobu jednoho roku léčeny pomocí homeopatie. Léčba sestávala z celkem osmi konzultací a rovněž z individualizovaných léčiv. Do studie bylo nakonec zařazeno deset dětí, které podstoupily individuální léčbu. Těmto dětem byla během čtyř měsíců věnována stejná péče a pozornost, s přihlédnutím k jejich časovým možnostem (čas a průběh konzultací se přizpůsoboval potřebám rodiny). Cílem zkoumání se pak stalo optimální a individuální nastavení léčby, tedy účinnost, dostupnost a přijatelnost léčby pro dítě a rodinu.

Studie dospěla k závěru, že konzultace s homeopatem je spojena s významným zlepšením u dětí léčených v průběhu jednoho roku. Ovšem i zde nastaly potíže v průběhu léčby. Účast na homeopatických konzultacích byla pro některé problematická a nepomohly ani domácí návštěvy. Jako nejlepší místo se ukázala známá klinika. Dalším problémem bylo, že někteří pacienti užívali léky nevhodným způsobem. Obecně však bylo užívání homeopatik přijatelné. Rovněž bylo zjištěno, že kombinace konzultací s podáváním homeopatik byla spojena i se zlepšením kriminality a hněvu, a dokonce se ukázala i jako účinná pro děti se souběžnou diagnózou poruchy autistického spektra. Na závěr bylo dokázáno, že léčba homeopatiky s sebou nesla trvalé a zvyšující se zlepšení a intervence se pro účastníky ukázala být dostatečně obecně přijatelná. Studie ovšem doporučuje metodicky přísněji vedený výzkum (Fibert *et al.*, 2016).

3.4 ZÁNĚT DÝCHACÍCH CEST

Infekce horních cest dýchacích (URTI) představuje zhruba polovinu všech onemocnění u dětí mladších pěti let a je zdaleka nejčastější příčinou onemocnění dětí v kojeneckém a dětském věku. Toto virové onemocnění se u takto malých dětí objevuje v průměru šestkrát až desetkrát za toto období dětství. V dnešní době se míra tohoto onemocnění zvyšuje, a to z takových příčin jako je změna životního stylu a stravovacích návyků, které zahrnují konzumaci potravin s velkým množstvím konzervantů a umělých barviv, dále pak zvyšující se míra znečištění a tzv. kontaktní bydlení.

Infekce dýchacích cest, jako mnoho virových onemocnění se nejlépe šíří, když ruce dítěte přijdou do kontaktu s nosními sekrety nakažené osoby a poté se dotýká svých úst, nosu nebo očí. K šíření může rovněž dojít skrze kapénky, které nakažená osoba vykašle a dítě následně vdechne.

Některé klinické výzkumy poukazují na fakt, že homeopatická léčba by mohla být účinná, pokud se jedná o utlumení příznaků a také zkrácení délky trvání infekčních stavů horních cest dýchacích u dětí. Homeopatické léky se ukázaly jako vhodný a velmi efektivní prostředek pro dlouhodobou léčbu infekce dýchacích cest u dětí. Novější klinické výzkumy naznačují, že pro co nejúčinnější homeopatickou léčbu je třeba její správná individualizace a použití dobře vybraných homeopatických léků. Poté může mít tato léčba velmi dobrý rozsah v léčbě onemocnění dýchacích cest.

Jelikož se v dnešní době stále více zpochybňuje používání antibiotik při počáteční léčbě této nemoci, provedlo několik homeopatických vědců výzkum vyhodnocující účinek homeopatické léčby na běžnou infekci dýchacích cest. Výzkumy často ukazují pozitivní výsledky léčby této běžně se vyskytující nemoci.

Studie sledující celkem třicet případů dětí mladších pěti let s recidivujícím URTI hodnotila užitečnost homeopatických léčebných přípravků při léčbě a prevenci rekurentních URTI u dětí, a to na základě individualizace podaných léčiv s ohledem na výběr a druh léku. Výsledky této studie naznačují, že homeopatické léky předepsané a podávané k léčbě a prevenci URTI u dětí jsou účinné (Ramchandani, 2010).

Další kontrolovaná studie mající za cíl prozkoumat úlohu homeopatického léčiva v prevenci infekcí dýchacích cest se skládala z retrospektivní analýzy lékařských záznamů o pacientech. Studie se zaměřila jen na jedno centrum v letech 2002 až 2011 a vyhodnotila celkem 459 pacientů z nichž 248 bylo léčeno homeopatickým lékem (specifický extrakt

z kachních jater a srdce) a 211 léčeno nebylo. Všichni pacienti byli sledováni po dobu nejméně jednoho roku a maximálně po dobu deseti let.

Významné snížení frekvence nástupu infekcí dýchacích cest bylo zjištěno jak u skupiny s homeopatickým léčivem, tak u neléčených skupin. Snížení průměrného počtu infekcí dýchacích cest během období pozorování oproti jednomu roku před zařazením do studie bylo významně větší u skupiny léčené homeopatiky než u neléčených pacientů. Příznivý účinek homeopatického přípravku ve srovnání s účinkem pozorovaným u neléčených pacientů významně nesouvisel s pohlavím, věkem, kuřáckými návyky nebo doprovodnými respiračními chorobami.

Tyto výsledky naznačují, že homeopatický lék může mít pozitivní účinek při prevenci infekcí dýchacích cest, ale jsou nutné další randomizované studie (Beghi and Morselli-Labate, 2016).

Za účelem vyhodnocení účinnosti, bezpečnosti a snášenlivosti komplexních homeopatických tablet CalSuli-4-02 v prevenci opakovaných akutních infekcí horních cest dýchacích u dětí ve srovnání s jiným komplexním homeopatickým přípravkem byla provedena prospektivní, randomizovaná, otevřená klinická studie se dvěma paralelními léčebnými skupinami na čtyřech ambulantních pediatrických klinikách v Rusku. Děti mladší šesti let s náchylností k akutním URTI (prodělaly onemocnění více než třikrát během posledních šesti měsíců) byly randomizovány k léčbě buď CalSuli-4-02, nebo srovnávacím homeopatickým přípravkem (kontrolní skupina) po dobu tří týdnů. Primárním výsledkem byla frekvence akutních URTI po třech a šesti měsících sledování a po léčbě. Sekundárními cílovými parametry byly změny ve stížnostech a příznacích, spokojenost s léčbou, užívání antibiotik, bezpečnost a snášenlivost.

Analýza celkově zahrnovala 200 dětí (ve skupině léčené CalSuli-4-02 bylo 99 dětí a kontrolní skupině 101 dětí). V obou léčebných skupinách byl medián počtu akutních URTI jeden po dobu 3 měsíců, respektive dva po celých 6 měsících po léčbě. Na konci studie měl CalSuli-4-02 celkově vyšší pravděpodobnost, že dosáhne nižší celkové skóre závažnosti stížností a projeví se zlepšení symptomů. Ve skupině CalSuli-4-02 došlo k výraznému zlepšení konkrétně u stížností na poruchu chuti k jídlu. V obou dvou skupinách došlo na konci léčby ke snížení užívání antibiotik. Celkové hodnocení spokojenosti a snášenlivosti léčby bylo vyšší u CalSuli-4-02. Byl hlášen nízký počet nezávažných nežádoucích účinků (celkem čtyři případy u CalSuli-4-02 a jeden případ v kontrolní skupině).

Oba složité homeopatické přípravky vedly ke srovnatelnému snížení URTI. Ve skupině CalSuli-4-02 bylo zjištěno významně méně stížností a příznaků souvisejících s URTI a vyšší

spokojenost a snášenlivost léčby. Fakt, že užívání antibiotik bylo sníženo po léčbě komplexními homeopatickými léky bez výskytu komplikací je zajímavý a vyžaduje další zkoumání potenciálu CalSuli-4-02 jako možnosti šetření antibiotiky (Jong *et al.*, 2016).

Za účelem získání údajů o bezpečnostních a léčebných účincích komplexního homeopatického léčiva (*Contramutan N Saft*) byla provedena neintervenční studie čítající 1050 ambulantních pacientů trpících běžným nachlazením. Tito pacienti byli léčeni po dobu 8 dnů. Studie byla provedena v 64 ambulantních ordinacích lékařů vyškolených v CAM. Snášenlivost, dodržování předpisů a účinky léčby byly hodnoceny lékaři a deníky pacientů. Nežádoucí účinky byly shromážděny a hodnoceny se zvláštní pozorností na homeopatické zhoršení a prokázání příznaků.

Lékaři zjistili celkem šedesát nežádoucích účinků u 46 pacientů (4,4 %). Nejčastějšími nežádoucími účinky byl kašel, rýma, horečka a bolest hlavy a svalů. Nežádoucí reakce na léky se vyskytla u 14 pacientů (1,3 %) a objevilo se pouze jedno homeopatické zhoršení (0,1 %). Míra shody byla v průměru u všech skupin 84 % a celkové hodnocení účinků léčby jako „dobré“ a „velmi dobré“ u 84,9 % všech pacientů.

Homeopatický komplexní lék se ukázal jako bezpečný a účinný pro děti i dospělé a nežádoucí účinky konkrétně související s homeopatickými principy byly velmi vzácné. Všichni pacienti se však rychle zotavili a nežádoucí účinky střední až mírné intenzity rychle odezněly (Michalsen *et al.*, 2015).

3.4.1 KAŠEL

Jedním z nejčastějších příznaků spojených s URTI je kašel. Ten může mít nepříjemný dopad na kvalitu života pacienta, a proto mnoho z nich volí k jeho léčbě homeopatické přípravky i přes nedostatek důkazů o jejich účinnosti. Proto byla provedena randomizovaná, placebem kontrolovaná klinická studie, a to na ambulanci speciálně zaměřené na léčbu kašle se sídlem v Itálii v období od ledna do prosince 2012. Kritériem pro zařazení do studie byl minimální věk 18 let a kašel vyvolaný URTI trvající minimálně od tří do pěti dnů. Kritériem pro vyloučení ze studie byla přítomnost již existujících respiračních problémů, podstoupení antibiotické léčby do 7 dnů před zařazením do studie a užívání antitusik nebo jiných léků, které mohou pozitivně nebo negativně ovlivnit příznaky kašle.

Pacienti byli po dobu jednoho týdne rozděleni do dvou skupin. První skupina dostávala homeopatický sirup (Stodal 200 ml, Boiron SA, 2-avenue de l'Ouest Lyonnais, 69510 Messimy, Francie); pacienti byli poučeni, aby užívali dávku 15 ml čtyřikrát denně po dobu 7 dnů, zatímco

sledování trvalo dalších 7 dní. Složení homeopatického sirupu bylo následující: *Anemone pulsatilla* 6 CH, *Rumex crispus* 6 CH, *Bryonia dioica* 3 CH, *Ipecacuanha* 3 CH, *Spongia tosta* 3 CH, *Sticta pulmonaria* 3 CH, *Antimonium tartaricum* 6 CH, *Myocarde* 6 CH, *Coccus cacti* 3 CH, *Drosera* MT. Je důležité si uvědomit, že koncentrace jsou vyjádřeny v obvyklém formátu pro homeopatické produkty, kde 1 CH znamená ředění 1:100, takže ředění 3 CH znamená, že byla provedena tři sériová ředění 1:100 od počáteční koncentrace 1 M (tj. 1 mol/l), a tedy celkové ředění je 1:100³, což odpovídá konečné koncentraci 1 μM. Podobně ředění 6 CH odpovídá konečné koncentraci 1 pM.

Druhá skupina s placebem dostala sirup vyrobený z následujících pomocných látek (které byly stejné jako v homeopatickém sirupu): glukózový sirup, ethanol 96 % 0,340 g, kyselina benzoová 0,085 g, karamel 0,125 g. Tyto dva sirupy měly stejnou příchut' a byly skladovány v po sobě jdoucích očíslovaných lahvích po 200 ml, které měly stejný vzhled. Každý pacient dostal dvě lahve.

Závažnost kašle si pacienti zaznamenávali do deníku pomocí slovního skóre, a to po dobu dvou týdnů. Viskozita sputa byla hodnocena pomocí viskozimetru před a po čtyřech dnech léčby. Pacienti byli rovněž požádáni, aby poskytli subjektivní hodnocení viskozity.

Této studii se celkem účastnilo osmdesát pacientů, kteří byli do skupin rozděleni po čtyřiceti. Studii dokončili všichni pacienti. Ukázalo se, že závažnost kašle se snižovala v obou skupinách, avšak po čtyřech a sedmi dnech léčby byla závažnost významně nižší ve skupině s homeopatickým léčivem. Dále bylo pacientům odebráno sputum. To se podařilo jen u 53 pacientů. Ke snížení viskozity došlo opět v obou skupinách, v homeopatické skupině však bylo mnohem významnější. V průběhu léčby nebyly hlášeny žádné vedlejší účinky s léčbou spojené a rovněž subjektivní hodnocení nevykazovala velký rozdíl mezi oběma skupinami. Studie dospěla k závěru, že homeopatický sirup použitý během léčby dokázal účinně snížit závažnost kašle a také viskozitu sputa, což představuje platný lék na zvládnutí akutního kašle vyvolaného URTI (Zanasi *et al.*, 2014).

4. HOMEOPATIE A DIABETES MELLITUS

V mezinárodním měřítku nejsou homeopatická léčiva ještě stále zahrnuta do léčby, která by byla běžně doporučována. Tato skutečnost ovšem nebrání tomu, aby byla tato doplňková a alternativní medicína běžně užívaná například lidmi s diagnózou diabetes mellitus (cukrovka) (Monami *et al.*, 2019).

Studie nedávno provedená v Indii srovnávající lidi s diabetes mellitus (DM) a běžnou populací zdokumentovala, že úroveň znalosti a povědomí o DM je velmi nízká a souvisí mnohdy i se špatnou péčí o sebe, které se pacienti dopouštějí. Výzkumy odhalily, že v Indii podstoupilo homeopatickou léčbu až 1,5 % diabetiků. Účinnost této léčby doposud nebyla důkladně hodnocena a důkazy o výzkumech zůstávají nepřesvědčivé. Přesto však mnoho pacientů s diabetem vyhledává doplňkovou a alternativní medicínu, a to i kvůli vysokým nákladům spojeným s klasickou léčbou DM.

Důkazy, že zvyšování znalostí o cukrovce a jejích komplikacích má významné výhody při léčbě se ukázaly jako přesvědčivé. Je proto třeba i nadále zvyšovat povědomí o DM jak u samotných diabetiků, tak u široké veřejnosti (Koley *et al.*, 2016).

4.1 DIABETES MELLITUS 1. TYPU

Diabetes mellitus 1. typu (T1DM) se vyvíjí u geneticky náchylných lidí v důsledku destrukce beta buněk pankreatu způsobené autoimunitní inzulitidou. Vyšší výskyt DM 1. typu v dnešní době je bohužel rovněž spojen s nižším věkem, ve kterém dojde k jeho nástupu u pacientů. I tato skutečnost mohla vést k celosvětově stoupajícímu užívání doplňkové a alternativní medicíny.

Během studie probíhající na 195 pacientech bylo zjištěno, že 85 z nich využívá doplňkovou a alternativní medicínu. Z těchto 85 pacientů jich 69 uvedlo, že o využívání této terapie neinformovalo svého diabetologa. 38 pacientů vyhodnotilo CAM jako efektivní léčbu, ale pouze tři z těchto pacientů zcela přerušili inzulínové injekce, aby mohli využívat doplňkovou a alternativní medicínu. Ze studie vyplynulo, že využívání CAM terapie významně souvisí s rodinným příjmem, který byl statisticky vyšší než průměr. Dále také s bydlištěm pacienta, výskytem komplikací, nespokojeností s dosavadní léčbou a rovněž s předchozím užíváním této terapie rodiči pacienta (Haliloglu *et al.*, 2011).

4.2 DIABETES MELLITUS 2. TYPU

Diabetes mellitus 2. typu (T2DM) je rozšiřující se globální zdravotní problém. U T2DM je reakce na inzulín snížena, a to je definováno jako inzulínová rezistence. Inzulínová rezistence a zhoršená sekrece inzulínu jsou základními defekty u T2DM.

Zvýšený výskyt tohoto onemocnění je s největší pravděpodobností způsoben nezdravým životním stylem spojeným s obezitou a fyzickou nečinností (DeFronzo *et al.*, 2015).

Studie probíhající v Hongkongu v letech 2012 až 2015 byla provedena jako vždy minimálně šest měsíců trvající individualizovaná homeopatická léčba, které se účastnilo dvacet sedm dospělých. Jednalo se o pacienty ve věku 37–84 let a jako kontrolní skupina byly využity publikované údaje o čtyřiceti pacientech s diagnózou T2DM, kteří podstupovali klasickou léčbu rovněž v Hongkongu.

Jednotliví pacienti podstupující homeopatickou léčbu měli mnoho podobností, například věk, pohlaví, byli kuřáci a konzumovali alkohol. Mnoho pacientů mělo cukrovku více než dvacet let, vyšší hladinu glukózy v plazmě nalačno a rovněž anamnézu srdečních příhod. Ve srovnání s údaji o kontrolní skupině pacientů, měli pacienti v homeopatické skupině vyšší hladiny jak glykovaného hemoglobinu, tak glukózy v plazmě nalačno. Většinu pacientů tvořili muži.

Během období studie žádný z pacientů nenavýšil dávku perorálních antidiabetik či inzulínu. Tři pacienti dokonce ohlásili pokles antidiabetik nebo inzulínu předepsaného lékařem při kontrole spadající ke konvenční léčbě, kterou pacienti podstupovali. Následná glykemická kontrola vykazovala u homeopatické skupiny daleko lepší výsledky než u skupiny kontrolní. Rovněž průměrný rozdíl v plazmě nalačno byl významně lepší u skupiny s homeopatickou léčbou. Tato studie tedy došla k závěru, že individualizovaná homeopatická léčba DM zahrnuje lepší kontrolu glykémie oproti klasické léčbě (To *et al.*, 2017).

5. HOMEOPATIE A IMUNOLOGIE

Pacienti, kteří trpí poruchami imunitního systému, ke kterým řadíme například alergie, astma, chronická zánětlivá onemocnění pohybového aparátu a recidivující infekce, často využívají homeopatii. Obracejí se k ní v naději, že by se mohla stát alternativním lékem na onemocnění, se kterými si ani konvenční medicína neví rady. Pacienti rovněž využívají homeopatii i jako doplněk ke klasické medikaci, a i jako způsob snížení spotřeby protizánětlivých léků nebo steroidů, které mohou vykazovat mnoho nepříznivých účinků. Dále lze homeopatii využít ke zmírnění určitých příznaků a zlepšení kvality života pacientů. Právě kvůli těmto faktorům existuje potřeba klinických studií prokazujících bezpečnost a účinnost homeopatických léčiv při léčbě zánětlivých a infekčních onemocnění, která často pocházejí z abnormalit, jako je nadbytek, nedostatek či různé poruchy imunitního systému.

Homeopatická medicína a imunologie jsou historicky i koncepčně propojeny. Obě disciplíny vznikly na konci osmnáctého století: ve stejnou dobu, kdy Edward Jenner podával první očkování proti neštovicím, prováděl německý lékař Samuel Hahnemann první homeopatická vyšetření.

Můžeme definovat tři různé skupiny onemocnění dělených podle důvodu pro homeopatickou léčbu. První skupina zahrnuje abnormální patologie, náchylnosti k infekci. Ty lze alespoň částečně přičíst neschopnosti imunitního systému odmítnout cizího agresora. Tato skupina zahrnuje mimo jiné různá otorinolaryngologická onemocnění. Druhá skupina zahrnuje poruchy vznikající z přecitlivělosti imunitního systému, z nichž nejčastější je okamžitá přecitlivělost nebo alergie a jejím hlavním projevem je například astma. Tato přecitlivělost je obvykle výsledkem nadprodukce imunoglobulinu E (IgE) a degranulace bazofilů a žírných buněk, když se specifické antigeny kombinují s protilátkou v daném místě. Třetí skupina zahrnuje chronické stavy související s revmatickými chorobami, osteoartritidou nebo autoimunitními patologiemi, při nichž dochází k nadměrné reaktivitě anebo specifické imunitní reakci namířené proti auto-antigenům, které způsobují léze uvnitř vnitřních orgánů, kůže, svalů a kloubů (Bellavite *et al.*, 2011).

5.1 ALERGIE

Výskyt alergií se v posledních letech stále zvyšuje, a to především v západních zemích a v zemích s velmi rozvinutým průmyslem. Proto i zájem veřejnosti o alternativní způsoby léčby těchto poruch stále roste, a tak vznikají i studie posuzující skutečnou účinnost klasické homeopatické léčby a její potenciál snížit dávkování konvenčních léků.

Podobná prospektivní multicentrická observační studie byla provedena v Rakousku. Přesněji v devíti různých testovacích centrech s praktickými lékaři se specializací na homeopatii. Osobní údaje a příznaky alergických pacientů s diagnostikovanou alergickou konjunktivitidou, alergickou rýmou, bronchiálním astmatem a neurodermatitidou před a po homeopatické léčbě byly poté vyhodnoceny pomocí dotazníků.

Bylo zjištěno, že z celkového počtu 44 pacientů jich kritéria pro přijetí do studie splňovalo 40. Celkem 21 pacientů, kteří na začátku studie podstupovali konvenční léčbu, bylo schopno vysadit alespoň jeden ze svých léků a zbývající pacienti uvedli snížení dávky alespoň jednoho léku. U většiny případů došlo k rapidnímu zlepšení klinických příznaků. Alespoň nějaké zlepšení poté uvedli všichni pacienti. Během léčby nebyly hlášeny vedlejší účinky.

Ze studie vyplynulo, že příznaky pacientů podstupujících homeopatickou léčbu se podstatně zlepšují a konvenční dávkování léků lze tímto způsobem podstatně snížit. Zatímco hodnocený účinek v reálném životě naznačuje, že existuje potenciál pro posílení terapeutických opatření a snížení nákladů na zdravotní péči, neumožňuje vyvodit závěry ohledně účinnosti homeopatické léčby jako takové (Gründling *et al.*, 2012).

5.1.1 ALERGICKÁ RÝMA

Rýma jako taková je zánět nosní sliznice, který běžně zahrnuje příznaky jako výtok z nosu, kýčání, svědění či ucpaní nosu. Klinická praxe dělí rýmu na alergickou, nealergickou a infekční, dále je možný i výskyt smíšené formy rýmy.

Alergická rýma (AR) je imunologická reakce nosní sliznice, která je zprostředkována imunoglobulinem E, a to na vzdušné alergeny, jako jsou pyl, prach nebo zvířecí srst. Vdechování těchto alergenů u jedinců se senzibilizovaným imunitním systémem vede k degranulaci mastocytů s uvolňováním chemických mediátorů. Tyto mediátory jsou zodpovědné za příznaky AR.

AR je klinicky definována přítomností silného výtoky z nosu, nosní obstrukce, svědění nosu a kýčání, které jsou reverzibilní spontánně nebo při léčbě. Rýma ovlivňuje kvalitu života, výkon a produktivitu v práci či škole. Má významný dopad na náklady na zdravotní péči. Konvenční léčba tohoto onemocnění pak zahrnuje orální nebo lokální antihistaminika, intranazální nebo systémové kortikosteroidy a alergenovou imunoterapii.

AR je rovněž i globálním zdravotním problémem, který na světě postihuje 500 milionů pacientů, což odpovídá 10 až 20 % populace. Toto onemocnění bývá běžně způsobeno roztoči domácího prachu, pylem z trávy, stromů a plevelu a zvířecími lupy. Bylo zjištěno, že AR

významně zhoršuje psychickou pohodu a také zhoršuje kognitivní fungování. Rovněž existují důkazy podporující souvislost mezi alergickou rýmou a astmatem.

Bylo provedeno několik studií zabývajících se účinností homeopatie při léčbě alergické rýmy. Tyto studie ovšem postrádají potřebnou kvalitu, a i jejich výsledky bývají smíšené. Provedený systematický výzkum, který zahrnoval celkem čtyři studie použil při léčbě AR homeopatický lék *Galphimia glauca*. Tři z těchto čtyř studií uváděly významné výsledky ve prospěch léčby pacienta, byl ovšem zahrnut pouze jeden homeopatický lék. (Banerjee *et al.*, 2014).

Podle indického výzkumu, který si klade za cíl prozkoumat účinnost homeopatických léčivých přípravků při alergické rýmě se prevalence tohoto onemocnění na celém světě zvyšuje. Samotná Indie má 15–20 milionů pacientů s astmatem a 30–80 % z nich trpí i alergickou rýmou. Alergická rýma je ve světě považována za hlavní chronické respirační onemocnění, a to právě kvůli své prevalenci, dopadu na kvalitu života, výkon a produktivitu v práci či ve škole, ekonomické zátěži a spojení s astmatem. Byla tedy provedena experimentální, intervenční, prospektivní, ale nerandomizovaná srovnávací pilotní studie čítající třicet účastníků trpících alergickou rýmou.

Cílem studie bylo posoudit účinnost homeopatických léků, které byly voleny v závislosti na stavu pacienta a byly tedy striktně individualizované. Byl posuzován účinek těchto léků na hladinu sérového IgE, absolutního počtu eosinofilů a skóre příznaků alergické rýmy (schváleno Institutional Review Board). Nakonec se porovnávalo skóre před léčbou a po ní. Výsledky byly posouzeny a analyzovány po jednom roce homeopatické léčby. Po uplynutí této doby bylo zjištěno, že došlo ke snížení hladiny IgE v séru s 95 % spolehlivostí a nebyly pozorovány žádné nepříznivé účinky nebo komplikace.

Data naznačují, že individualizovaná homeopatická léčba může být užitečným opatřením pro pacienty trpící alergickou rýmou. Pro potvrzení závěru by však měly být provedeny randomizované kontrolované studie s větším počtem pacientů a delší dobou trvání (Ghosh and Saha, 2013).

5.2 CHŘIPKA

Chřipkové onemocnění je považováno za hrozbu pro veřejné zdraví, jelikož chřipka celosvětově způsobuje tři až pět milionů případů těžkých onemocnění a každoročně způsobí až 250 000–500 000 úmrtí, a to většinou ve vysoce rizikových skupinách. Mezi rizikové skupiny můžeme řadit děti do pěti let, těhotné, starší osoby a pacienty s určitými chronickými onemocněními. Chřipka je také hlavní příčinou absence v zaměstnání a ztráty produktivity.

Protože u všech chřipkových případů není možné provést virologické nebo molekulární testování, monitoruje se chřipka podle výskytu chřipkových symptomů, a proto se obvykle zaznamenává jako chřipkové onemocnění. Ve Francii je chřipkové onemocnění definováno jako náhlý nástup respiračních příznaků s kontextem infekce, například horečka, bolesti hlavy atd., a to při absenci jiné diagnózy. Chřipkové onemocnění je například ve Francii monitorováno od roku 1984 ověřovací sítí reprezentativních praktických lékařů. Údaje shromážděné v letech 1984 až 2009 ukázaly, že v průměru každý rok trpělo chřipkovým onemocněním na 2,5 milionu lidí (Vincent *et al.*, 2013).

V dnešní době, kdy lékárníci hrají stále větší roli v poradenství při léčbě drobných onemocnění, jako je chřipkové onemocnění nebo poruchy ucha, nosu a krku (ORL), roste i počet pacientů konzultující toto téma. Léky, které jsou v těchto případech lékárníky doporučovány bývají většinou i volně dostupné, jejich účinnost však sále nebyla dostatečně testována.

Byla provedena prospektivní observační multicentrická studie, která probíhala ve Francii v osmi vybraných lékařských oblastech. Léárny, které souhlasily s účastí na studii posléze přijímaly pacienty, muže i ženy, kteří splňovali kritéria pro zařazení do studie. Pacienti museli mít 12 a více let s prvními příznaky chřipkového onemocnění nebo ORL, které byly přítomny méně než 36 hodin před návštěvou léárny. Všechny léky zaznamenané ve studii byly doporučeny lékárníky.

S účastí nakonec souhlasilo celkem 242 léáren a 573 pacientů. Z celkového počtu pacientů jich 428 dostávalo pouze alopatické léky a 145 dostávalo buď samostatné homeopatické léky anebo homeopatické léky spojené s alopatickými. Pacienti ve skupině s homeopatickými či homeopatickými a alopatickými léky byli výrazně mladší skupina, která rovněž trpěla čtenějšími a závažnějšími příznaky než skupina jen s alopatickými léky.

Při zařazení a po třech dnech léčby byla zaznamenána intenzita 13 příznaků a dopad nemoci na každodenní aktivity a spánek. Počet a závažnost příznaků a dopad nemoci na denní aktivity a spánek byly porovnány ve dvou léčených skupinách po třech dnech léčby. Po třech dnech léčby bylo zaznamenáno zlepšení symptomů a zlepšení dopadu nemoci na každodenní činnosti a spánek pacienta. Studie došla k závěru, že data získaná z obou léčených skupin jsou srovnatelná (Danno *et al.*, 2013).

5.2.1 OSCILLOCOCCINUM

Oscillococcinum je homeopatický přípravek, patentovaný a vyráběný společností Laboratoires Boiron, který má jedinečné a originální složení. Je připraven ze specifického extraktu z kachních jater a srdce a prodává se ve více než 80 zemích po celém světě. Tento přípravek se používá k prevenci a léčbě chřipky a virů způsobujících chřipkové onemocnění. Použití přístupu doplňkové medicíny a zejména populárního léku *Oscillococcinum*, k léčbě syndromů podobných chřipce zůstává bohužel v dnešní době stále kontroverzní (Marrari *et al.*, 2012).

Navzdory skutečnosti, že v dnešní době známe již velké množství antivirotik, u virů dochází stále k mutacím a vytvoření rezistence na tyto léky i během několika dní. Vzhledem k tomuto faktu je stále nutný vývoj nových terapií, a to včetně homeopatie. Tyto terapie mohou pomoci při prevenci nemocí či dokonce se samotnou léčbou.

Právě tématem léčby chřipky pomocí bioterapie používané v klinické medicíně se zabývala studie, která se zaměřila na dvě z těchto terapií, a to konkrétně na *Influenzinum* a *Oscillococcinum*.

Tato studie shrnula práce týkající se předepisování bioterapie pro prevenci a léčbu chřipky. *Influenzinum* je bioterapie vyrobená z vakcíny proti chřipce od Pasteur Laboratory, zatímco *Oscillococcinum* je vytvářeno z lyzátu jater a srdce kachny divoké, *Anas barbariae*. Výsledky výzkumu ukázaly, že oba léky jsou v klinické medicíně překvapivě široce využívány. *Influenzinum* je předepisováno k prevenci a léčbě chřipky, zatímco *Oscillococcinum* se více využívá ke zmírnění závažných příznaků u pacientů, kteří již chřipkou trpí.

Na základě těchto výsledků je možné říct, že *Influenzinum* hraje velmi důležitou roli v prevenci a léčbě chřipky a *Oscillococcinum* je užitečné při zmírnění příznaků způsobených tímto onemocněním (De Oliviera *et al.*, 2011).

Zjistit, zda je homeopatický přípravek *Oscillococcinum* při prevenci anebo léčbě chřipky a chřipkových onemocnění u dospělých nebo dětí účinnější, než placebo se rozhodl výzkum zahrnující hned několik randomizovaných, placebem kontrolovaných studií.

Celkem bylo ve výzkumu zahrnuto šest studií. Dvě z těchto studií se zabývaly profylaxí, probíhaly v Rusku a čítaly 327 dospělých ve středních letech. Další čtyři studie se zabývaly léčbou, probíhaly ve Francii a v Německu a čítaly 1196 dospělých a dospívajících. Bohužel celková úroveň studií byla špatná, a proto mnoho důležitých metodických aspektů mělo nejasné riziko zaujatosti.

Co se týče prevence chřipkového onemocnění nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi účinky přípravku *Oscillococcinum* a placebo. Dvě léčebné studie, bohužel hodnocené jako nízké kvality. Dva dny po zahájení léčby došlo ke snížení frekvence příznaků u přípravku *Oscillococcinum* o 7,7 % ve srovnání s placebem. Rovněž významný, ale menší účinek byl pozorován i po třech dnech a nebyl zaznamenán žádný významný rozdíl mezi skupinami po čtyřech dnech nebo po pěti dnech. Pouze jedna z těchto šesti studií uváděla jednoho pacienta, který utrpěl nežádoucí účinek, a to bolest hlavy při užívání přípravku *Oscillococcinum*. Z těchto studií ovšem neexistují dostatečně dobré důkazy, které by umožnily vyhodnocení účinnosti přípravku *Oscillococcinum* při prevenci nebo léčbě chřipky a chřipkových onemocnění, ale rovněž nevylučují možnost, že by *Oscillococcinum* mohl mít klinicky významný léčebný účinek. Nebyly také nalezeny žádné důkazy o klinicky významných škodách způsobených přípravkem *Oscillococcinum*.

Zjištění, která učinila dvě preventivní studie neprokázala, že přípravek *Oscillococcinum* může zabránit nástupu chřipky. Ačkoli výsledky ze čtyř dalších klinických studií naznačují, že přípravek *Oscillococcinum* je schopen zmírnit příznaky chřipky po 48 hodinách (Mathie *et al.*, 2015).

5.2.2 PRASEČÍ CHŘIPKA

Prasečí chřipka (A/H1N1) je rychle se šířící virus chřipky A přenášený mezi lidmi kašlem nebo kýcháním, kontaminovanými rukama nebo kontaminovanými povrchy. Po vypuknutí na jaře 2009 vedlo toto onemocnění k časným úmrtím v Mexiku, ale rychle se rozšířilo po celém světě. Dne 11. června 2009 bylo Světovou zdravotnickou organizací prohlášeno za globální pandemii. Do té doby bylo podle odhadů infikováno 24 000 osob a 143 zemřelo (Goodwin *et al.*, 2011).

Během pandemie prasečí chřipky byl proveden prospektivní multicentrický průzkum, který sbíral data z homeopatické praxe v léčbě chřipkového onemocnění, a to v Indii v roce 2009. Výzkum probíhal s ohledem na příznaky pacientů při prezentaci a při následné konzultaci po užívání předepsaných homeopatických léků a jeho cílem bylo zjistit, jaké příznaky či kombinace příznaků vedou k předepsání homeopatika.

Sběr dat probíhal od října 2009 do února 2010, tedy na vrcholu pandemie. Všichni pacienti, kteří splňovali alespoň minimální diagnostické příznaky prasečí chřipky, byli způsobilí k zařazení. Všechny záznamy byly anonymizovány a zahrnovaly pouze informaci o tom, zda byl pacient imunizován proti A/H1N1, zda má příznaky chřipky při hlášení nemoci (telefonicky

či osobně), jaký užívá předepsaný homeopatický lék a zda je předepsán také antivirový přípravek.

Ke sběru dat přispělo 23 homeopatických lékařů. Při první schůzce mělo celkem 1126 pacientů klinické příznaky prasečí chřipky a bylo pozorováno celkem 89 různých kombinací symptomů tohoto onemocnění. Nejčastějším příznakem pak byla teplota nad 38 °C s kašlem a rýmou (těmto příznakům odpovídalo 170 pacientů). Při těchto prvních schůzkách bylo použito celkem 44 různých léků (nebo jejich kombinací), nejčastěji předepisovaným lékem bylo *Arsenicum album*, které bylo předepsáno celkem 265 pacientům.

V tomto průzkumu byla chřipková pandemie A/H1N1 z roku 2009 v Indii charakterizována několika významnými příznaky a asociacemi symptomů a léků, které vedou k předepsání homeopatika. Těmito příznaky byly zejména teplota nad 38 °C spojená s kašlem a rýmou. (Mathie *et al.*, 2013).

6. HOMEOPATIE A BOLEST

Homeopatii lze využít i k léčbě bolesti. Tento způsob je ovšem často přehlížen, zejména ve Spojených státech a pramení především z nedostatku obeznámenosti lékařů s výzkumnými studii zabývajícími se právě homeopatií. Tyto studie často pocházejí primárně z Evropy, kde už homeopatii zahrnují do národních systémů zdravotní péče. Homeopatie si však zaslouží být v první linii v boji proti bolestem, a to díky její bezpečnosti, účinnosti a také díky tomu, že není příliš nákladná a může přispět i ke snižování dávek klasických léčiv, které jsou poměrně nákladné.

Co se týče obav z nežádoucích účinků homeopatických léků, v německé databázi proběhl rozsáhlý přehled bezpečnosti léčiv a ten odhalil pouze nepatrný počet nežádoucích účinků. Výběr homeopatického léku by měl být přizpůsoben individuálnímu stavu pacienta. Přesto mohou téměř všichni pacienti s akutním traumatem reagovat na stejný homeopatický lék. Jako například standardní protokol pro urychlení hojení a snížení bolesti po operaci nebo extrakci zubu. I přesto, že homeopatické léky jsou zřídka, kdy testovány proti konvenčním lékům v přímé studii, některé výzkumné studie ukazují, že homeopatické léky mohou zlepšit hojení pro ty, kteří již užívají konvenční léky, a mohou snížit bolest ve stavu, jako je zlomenina, pro kterou účinná klasická léčba chybí.

Také existují určité důkazy, které naznačují, že homeopatie může fungovat rychleji než konvenční léky proti bolesti nebo alespoň snížit jejich spotřebu bez nebezpečí závislosti nebo abstinčních příznaků. V takovýchto případech mohou homeopatická léčiva minimalizovat utrpení a pomoci zajistit úspěšný výsledek rehabilitace. Existují také výzkumy,

kteřé naznačují, že homeopatie může při snižování bolesti fungovat lépe než placebo, například u endometriózy a bolesti a ztuhlosti kloubů.

V homeopatii je velmi důležitá individualizace léků, to ovšem platí primárně u pacientů s chronickými stavy. Existují však i okolnosti, při kterých povaha traumatu či infekce způsobí téměř pokaždé stejný symptom, jedná se například o nouzové situace nebo případy velmi virulentních infekčních onemocnění. V takovýchto případech může být vytvořen standardizovaný protokol. Například se jedná o homeopatický lék *Arnica*, který je užitečný téměř ve všech akutních případech poranění měkkých tkání s podlitinami, otoky anebo bolestivostí. V případě tohoto léku lze vytvořit standardizovaný protokol pro pooperační zotavování a pro sportovní poranění. Podobně lze nakládat i s dalším lékem s názvem *Hypernicum*. Tento lék lze využít například při úderu do páteře nebo jiných oblastí těla bohatých na nervy, při nehodě nebo pokud chirurgický zákrok způsobuje akutní bolest či poškození nervů. Při takovýchto příležitostech vznikají příznaky, jako je necitlivost, brnění nebo pocit elektrického šoku po nervové dráze (Lennihan, 2017).

6.1 ENDOMETRIÓZA

Endometrióza je chronická zánětlivá porucha charakterizovaná ukládáním endometriální tkáně mimo její obvykle místo uvnitř děložní dutiny. Tato tkáň pak způsobuje problémy, protože se objevuje na vejcovodech, vaječnicích nebo v oblastech předchozího jizvení jako například v oblasti pánve obecně nebo v peritoneální dutině. V těchto místech následně dochází ke stavům jako v děloze, prolévání krve a buněčného materiálu jako na začátku menstruace a vytváří se lokalizovaný zánět. To může vést k různým příznakům včetně velmi bolestivé menstruace, bolesti pánve a k neplodnosti (Medhurst *et al.*, 2012).

Především pak bolest pánve je obtížně léčitelný stav. Mnoho pacientů tedy hledá pomoc v doplňkové a alternativní medicíně. Účinnost homeopatické léčby endometriózy je stále kontroverzní vzhledem k nedostatku důkazů (Teixeira *et al.*, 2016).

S cílem vyhodnotit účinnost, a hlavně bezpečnost potencovaného estrogenu při homeopatické léčbě bolesti pánve způsobené endometriózou přišla randomizovaná a placebem kontrolovaná studie trvající 24 týdnů. Do studie bylo zařazeno celkem 50 žen ve věku od 18 do 45 let, a to s diagnózou hluboce infiltrující endometriózy. Ženy musely pro zařazení do studie podstoupit magnetickou rezonanci nebo transvaginální ultrazvuk. Následně bylo léčivo, buď potencovaný estrogen anebo placebo, podáváno dvakrát denně orální cestou. V případě potencovaného estrogenu se konkrétně jednalo o tři kapky. Primárním

měřítkem výsledku byla změna závažnosti stavu pacientek před započítím studie a po 24. týdnu. Tato změna byla stanovena jako rozdíl v průměrném skóre pěti způsobů projevu chronické pánevní bolesti (velmi bolestivá menstruace, bolest při pohlavním styku, necyklická pánevní bolest, cyklická bolest střev anebo cyklická bolest v moči). Sekundárním měřítkem výsledku byl průměrný rozdíl skóre kvality života, příznaky deprese a příznaky úzkosti. Ve skupině žen léčených potencovaným estrogenem došlo ke snížení závažnosti stavu do 24. týdne. Tato skupina také vykazovala snížení skóre tří z pěti způsobů projevu bolesti, a to konkrétně bolestivé menstruace, necyklické pánevní bolesti a cyklické bolesti střev. Skupina žen s placebem nevykázala žádné významné výsledky ani v závažnosti stavu, ani ve snížení skóre modalit. Skupina s estrogenem navíc vykázala významné zlepšení u symptomů jako je tělesná bolest, deprese a duševní zdraví. Ani v tomto ohledu nevykázala skupina s placebem žádné významné zlepšení. Na základě těchto výsledků můžeme říct, že je potencovaný estrogen oproti placebo účinnější (Teixeira *et al.*, 2017).

6.2 CHRONICKÁ BOLEST HLAVY

Jako chronickou bolest hlavy definujeme stav, kdy pacient trpí bolestí hlavy více než patnáct dní v měsíci minimálně po dobu tří měsíců nebo celkem 180 dnů v jednom roce. Tento stav postihuje okolo tří až čtyř procent populace. Například v Norsku využívá CAM až jeden ze tří pacientů trpících chronickou bolestí hlavy. K alternativním přístupům se pacienti uchylují i proto, že léčba tohoto stavu je stále výzvou, a mnoho lékařů svým pacientům předepíše či alespoň doporučí jednu alternativu CAM. Nejběžněji se pak jedná o homeopatii, akupunkturu, fyzioterapii, chiropraktické ošetření nebo i psychologické vyšetření. Průzkum provedený mezi poskytovateli doplňkové a alternativní medicíny ukazuje, že právě bolest hlavy je jedním ze stavů, kdy by lidé mohli mít z léčby pomocí CAM největší prospěch, ovšem chybí dostatek literatury týkající se účinnosti (Kristoffersen *et al.*, 2013).

Za účelem prozkoumat individualizovanou homeopatickou léčbu v praxi pro léčbu bolesti hlavy s chronickým napětím byla provedena randomizovaná, multicentrická kontrolovaná studie se 127 účastníky. Těmto pacientům trpícím bolestí hlavy s chronickým napětím bylo náhodně přiděleno homeopatické či obvyklé ošetření a byly u nich sledovány kritéria jako počet záchvatů bolesti hlavy, doba trvání a intenzita bolesti. Tato kritéria byla následně hodnocena po 4 týdnech (výchozí hodnota), po 17 týdnech a nakonec po 29 týdnech. Po této době dospěla studie k závěru, že frekvence a intenzita bolesti byla nižší ve skupině léčené pomocí homeopatie oproti kontrolní skupině. Období trvání bolesti se rovněž snížilo ve

srovnání s výchozí hodnotou. Ve skupině s homeopatií parametry bolesti rovněž postupně snižovaly po celou dobu sledování. Oproti kontrolní skupině využívali pacienti s homeopatií rovněž o 35 % méně léků a měli o 45 % méně návštěv u praktického lékaře. Výsledky tedy naznačují, že homeopatie může mít klinický významný vliv na pacienty chronickými bolestmi hlavy tenzního typu (Sharma *et al.*, 2013).

6.3 MIGRÉNA

Migréna je opakující se, jednostranná bolest hlavy, která je celosvětově označována jako třetí nejčastější příčina zdravotního postižení. Následkem takového stavu pak může být snížení kvality života a také zhoršení finanční situace. Jsou známy čtyři typy migrenových bolestí hlavy. Čelní, týlní, temporální a rhinogenní (mající původ v oblasti nosu). Je prokázáno, že migréna dobře reaguje na klasickou lékařskou terapii, především na botulotoxin typu A. Další možností pak bývá operace (Olla *et al.*, 2020).

Důkazy rovněž naznačují, že vhodnou léčbou mohou být různé behaviorální přístupy, jako je biofeedback, kognitivní behaviorální terapie a relaxační techniky. Další metodou ke zvládnutí migrény je fyzioterapie a aerobní cvičení. Tato metoda se zdá být účinná a je rovněž vhodná i k léčbě deprese. Studií, zkoumajících akupunkturu, bylinné přípravky a vitamínové doplňky, je bohužel velmi málo. Nejvhodnějším způsobem léčby pacientů s migrénou je s největší pravděpodobností kombinace konvenční a doplňkové a alternativní medicíny (Gantenbein *et al.*, 2012).

Nejčastěji používanými typy doplňkové a alternativní medicíny u dospělých s migrénou jsou terapie mysli a těla, dechová cvičení, chiropraktická péče, meditace, masáže, akupunktura a homeopatie. Bylo zjištěno, že až polovina dospělých trpících migrénou využívá těchto metod k léčbě svého zdravotního stavu, především homeopatie a akupunktura jsou využívány čím dál častěji. Výzkum pobíhající ve Spojených státech se zabýval využitím CAM mezi dospělými s migrénou. Bylo zjištěno, že 49,5 % dospělých s migrénou využívá nějaký druh CAM. Nejčastějším důvodem bylo, že pacienti vnímali konvenční léčbu svého stavu jako neúčinnou (Wells *et al.*, 2011).

Pravděpodobně nejkontroverznější formou CAM se zdá být právě homeopatie. Proto byl proveden výzkum mající za cíl shrnout léčebně účinky individualizované homeopatie při bolestech hlavy a migréně. Tento výzkum zhodnotil několik randomizovaných kontrolovaných studií, které porovnávaly individualizovanou homeopatickou léčbu s placebem. Pro konečnou analýzu byly vybrány čtyři studie čítající celkem 390 pacientů.

Všechny vykazovaly rozdíl ve prospěch homeopatie. Bylo zjištěno, že homeopatie má významný účinek nad rámec placebo. Důkazy jsou ovšem nepřesvědčivé kvůli metodickým rozporům a nedostatečné ke konečným závěrům (Subhranil and Munmun, 2013).

6.4 REVMATOIDNÍ ARTRITIDA

Revmatoidní artritida (RA) je progresivní, invalidizující, chronické multisystémové onemocnění, které je charakterizováno bolestí, otoky a ztuhlostí synoviálních kloubů, která je často horší ráno a po období nečinnosti. I když může existovat celá řada systémových projevů, charakteristickým rysem RA je přetrvávající zánětlivá synovitida (zánět synoviální blány kloubu), obvykle zahrnující periferní klouby. Je známo, že homeopatický lék, pokud je předepsán pečlivě, může velmi pomoci při zmírnění bolesti a zvýšení pohyblivosti kloubu. Vzhledem k tomu, že artritida je problémem zejména v časných stádiích, případy RA dobře reagují na homeopatickou léčbu. Léky mohou snížit frekvenci, trvání a závažnost záchvatů a oddálit nástup komplikací. Touto léčbou lze zpomalit postup onemocnění, dosáhnout významného snížení ztuhlosti a bolesti kloubů a předcházet dalším komplikacím, které s sebou toto onemocnění přináší (Singh *et al.*, 2015).

Podle klinických důkazů je u závažné patologie, jako je dlouhodobá revmatoidní artritida, zapotřebí řada homeopatických léků a dlouhá doba sledování (dva až tři roky), aby bylo dosaženo podstatného zlepšení. Delší doba léčby je nutná proto, že organismus musí mít dostatek času na to, aby byl připraven postupně snižovat příjem protizánětlivých léků a nahrazovat je správnými homeopatickými léky. V hlubokých chronických případech revmatoidní artritidy, kde dochází k otokům kloubů, deformacím a bolestem, nemůže homeopatie nabídnout okamžitý léčebný účinek. Pokud existuje možnost podstatného zlepšení a zmírnění otoků kloubů a bolestí, dojde k takovému zlepšení postupně po řadě léků až za dobu dvou až tří let (Vithoulkas, 2011).

Byla provedena průzkumná dvojitě zaslepená randomizovaná placebem kontrolovaná studie, která probíhala od ledna 2008 do července 2008 u pacientů s aktivní a stabilní RA, kteří byli léčeni konvenční terapií. Tato studie si kladla za cíl zjistit, zda jsou přínosy homeopatické léčby RA způsobeny homeopatickou konzultací, homeopatickými léky či kombinací obojího. K léčbě bylo vybráno 83 pacientů ze tří ambulancí sekundární péče ve Velké Británii. Ti byli náhodně rozděleni pro 24 týdnů trvající léčbu homeopatií. Ta se skládala z individualizované homeopatie, komplexní homeopatie nebo placebo. Z těchto pacientů 6 vypadlo, kvůli randomizaci.

Homeopatické konzultace zahrnují úplné prozkoumání emocionální, duchovní a fyzické pohody pacienta, aby bylo možné léčit celou osobu, nejen nemoc. Pacientům, kteří podstoupili konzultaci, byla náhodně předepsána individualizovaná homeopatie, fixní kombinace léků (komplexní homeopatie) nebo placebo. Ti, kteří nepodstoupili konzultaci, dostávali buď komplexní homeopatii, nebo placebo.

Bylo zjištěno, že homeopatická konzultace je spojena s klinicky relevantními přínosy pro pacienty s aktivní, ale relativně stabilní RA. Mezi léčebnými skupinami nebyly zjištěny žádné významné rozdíly. Během studie byly hlášeny čtyři závažné nežádoucí účinky, které ale nesouvisely se studovanou medikací. Jednalo se o zlomeninu stehenní kosti, mírný infarkt, přijetí do nemocnice pro bolesti žaludku související s konvenční revmatologickou léčbou a zlomeninu záprstních kostí. Mezi méně závažné nežádoucí účinky patřily infekce horních cest dýchacích, průjem a zvracení, bolesti hlavy, vředy v ústech a kožní vyrážky (Brien *et al.*, 2011).

Role konzultací při zprostředkování klinických výsledků byla prokázána jak v konvenční, tak v doplňkové medicíně, ale dosud nebyla provedena hloubková studie, jak doplňkové lékařské konzultace dosahují těchto výhod. Byla proto provedena multicentrická a placebem kontrolovaná studie, která zkoumala vnímání homeopatické konzultace pacienty s revmatoidní artritidou. Pacienti s RA potvrdili, že jim homeopatické konzultace pomohly lépe se vyrovnat se svým onemocněním a došlo i ke zlepšení fyzického zdraví a pohody. Hlavními faktory, které dopomohly pacientům ke zlepšení, byly emoční podpora, zkoumání sebe a nemoci a poradna. Širší zkoumání nemoci vedlo k uvědomění si individuálních potřeb pacientů (Brien *et al.*, 2012).

6.4.1 MIKROIMUNOTERAPIE U REVMATOIDNÍ ARTRITIDY

TNF- α a IL-6 jsou klíčové zánětlivé faktory při revmatoidní artritidě a představují cíle pro vývoj protizánětlivých léků. Přístup mikroimunoterapie je založen na použití velmi nízkých dávek a vysoce zředěných cytokinů a specifických sekvencí nukleotidových kyselin, které jsou určeny k postupnému snižování synoviálního zánětu a k regulaci autoimunitních poruchy spojené s RA.

Bylo provedeno *in vitro* testování vysoce zředěných cytokinů a specifických sekvencí nukleotidových kyselin aplikovaných v mikroimunoterapii pro revmatoidní artritidu. Cílem těchto *in vitro* studií bylo posoudit na různých buněčných modelech biologické aktivity sériových homeopatických ředění cytokinů a sekvencí nukleových kyselin vyvinutých

pro léčbu mikroimunoterapií a zkoumat jejich mechanismus účinku pomocí biomolekulárního nástroje.

První sada experimentů byla provedena na lidských fibroblastech podobných synoviocytům izolovaných od pacientů s RA a kultivovaných za standardizovaných podmínek. Byly použity různé protokoly léčby ke zkoumání potenciálního protizánětlivého účinku hlavních cytokinů (IL-1, IL-2, IL-6, IL-10, IFN- γ , TNF- α) podávaných ve velkém rozsahu ředění. Homeopatické roztoky byly testovány samostatně nebo ve spojení s fibroblasty podobnými synoviocyty aktivovanými různými koncentracemi TNF- α (0,1, 1 a 5 ng/ml). Předběžné testy byly provedeny na neaktivovaném fibroblastu podobnému synoviocytu. Uvolňování IL-6 bylo stanoveno pomocí ELISA. Kromě toho byl kontrolován protizánětlivý účinek TNF α formulovaného v homeopatických peletách.

Bylo pozorováno, že upravování buněk ředěním TNF- α a IL-6 snižovalo regulované uvolňování IL-6 pomocí TNF- α . Tento účinek nebyl dosažen u jiných hlavních cytokinů, jako jsou IL-1, IL-2, IL-10 a IFN- γ . Získané výsledky z tohoto testování naznačují, že homeopatická ředění TNF- α a IL-6 mohou regulovat uvolňování IL-6 synoviocyty a že vysoce zředěná sekvence nukleotidových kyselin RA může regulovat syntézu TNF α . Mikroimunoterapie může tedy představovat alternativní terapeutický přístup pro RA (Alsaleh *et al.*, 2014).

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zpracovat literární rešerši zaměřenou na homeopatii a představit využití homeopatie v medicíně.

Homeopatie je druhem doplňkové a alternativní medicíny a je, i přes svou kontroverzi, hojně využívána lékaři i běžnými lidmi po celém světě. Na téma homeopatie bylo vypracováno mnoho studií a věnovalo se jí mnoho výzkumů, které se snažily s konečnou jistotou říci, zda je tato léčba účinná či bezpečná. Značný počet studií došel k závěru, že homeopatie je nejen bezpečná, ale i účinná a může mít účinky, které sahají až za hranice placebo. Většina studií se také shoduje, že homeopatie je skvělým doplňkem, k již probíhající klasické léčbě a může například pomáhat s nežádoucími účinky, které jsou běžnou součástí většiny klasických léků.

Využití homeopatie je opravdu značné. Uchyluje se k ní mnoho pacientů s běžnými problémy, jako je rýma, kašel, bolest hlavy, a i mnoho rodičů se rozhodne pro využití homeopatie u svých dětí, například jako prevenci a posílení imunity. Své využití si homeopatie našla i při vážnějších onemocněních, jako je rakovina, především rakovina prsu, a chronická bolest. Lze ji využít i při zvládnání psychických stavů, například u depresí a ADHD anebo jako součást léčby diabetu. Tato doplňková léčba je doporučována i mnoha lékaři a lékárníky, kteří věří, že může pacientům pomoci alespoň částečně zlepšit kvalitu jejich života.

Na homeopatii neexistuje jednotný názor, a proto zůstává velmi kontroverzní. Je ale nutné poukázat na fakt, že mnoho pacientů v tuto metodu léčby věří a stále častěji si ji volí jako doplněk ke své stávající péči či jako samostatnou léčbu svého stavu. A to ať už se jedná o stav akutní či chronický.

POUŽITÁ LITERATURA

AGUIAR JÚNIOR, Nelson dos Reis a Izelda Maria Carvalho COSTA, 2011. O uso da medicina alternativa ou complementar em crianças com dermatite atópica. *An Bras Dermatol* [online]. **86**(1), 165-166 [cit. 2021-6-29].

Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/abd/a/NVJw347ysnWFVq3BfN7xfMy/?format=pdf&lang=pt>

ALSALEH, Ghada, Etienne CAPIEAUX, Dominique WACHSMANN a Pierre DORFMAN. In vitro testing of highly diluted cytokines and specific nucleotide acid sequences applied in micro-immunotherapy for rheumatoid arthritis. *Homeopathy* [online]. 2014, **103**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2013.10.006

ANDRADE, Débora, Fabio CARMONA, Mateus ANGELUCCI, Edson MARTINEZ a Ana PEREIRA, 2019. Efficacy of a Homeopathic Medicine of *Capsicum frutescens* L. (Solanaceae) in the Treatment of Hot Flashes in Menopausal Women: A Phase-2 Randomized Controlled Trial. *Homeopathy* [online]. **108**(02), 102-107 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1475-4916. Dostupné z: doi:10.1055/s-0038-1676326

BANERJEE, Kushal, Ceire COSTELLOE, Robert T MATHIE a Jeremy HOWICK. Homeopathy for allergic rhinitis: protocol for a systematic review. *Systematic Reviews* [online]. 2014, **3**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 2046-4053. Dostupné z: doi:10.1186/2046-4053-3-59

BEER, André-Michael, Ievgeniia BURLAKA, Stephen BUSKIN, et al., 2016. Usage and Attitudes Towards Natural Remedies and Homeopathy in General Pediatrics. *Global Pediatric Health* [online]. **3** [cit. 2021-6-29]. ISSN 2333-794X. Dostupné z: doi:10.1177/2333794X15625409

BEGHI, Gianfranco Maria a Antonio Maria MORSELLI-LABATE, 2016. Does homeopathic medicine have a preventive effect on respiratory tract infections? A real life observational study. *Multidisciplinary Respiratory Medicine* [online]. **11**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 2049-6958. Dostupné z: doi:10.1186/s40248-016-0049-0

BELLAVITE, Paolo, 2011. Advances in homeopathy and immunology: a review of clinical research. *Frontiers in Bioscience* [online]. **S3**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1945-0516. Dostupné z: doi:10.2741/230

BOSCO, F, S CIDIN, M GHILLI a L DE SIMONE, 2018. An integrated approach with homeopathic medicine and electro-acupuncture in anaesthesiology during breast cancer

surgery: Case reports. *J Pharmacopuncture* [online]. 126-131 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: 10.3831/KPI.2018.21.016.

BRIEN, S., L. LACHANCE, P. PRESCOTT, C. MCDERMOTT a G. LEWITH, 2011. Homeopathy has clinical benefits in rheumatoid arthritis patients that are attributable to the consultation process but not the homeopathic remedy: a randomized controlled clinical trial. *Rheumatology* [online]. **50**(6), 1070-1082 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1462-0324. Dostupné z: doi:10.1093/rheumatology/keq234

BRIEN, Sarah B., Geraldine M. LEYDON a George LEWITH, 2012. Homeopathy enables rheumatoid arthritis patients to cope with their chronic ill health: A qualitative study of patient's perceptions of the homeopathic consultation. *Patient Education and Counseling* [online]. **89**(3), 507-516 [cit. 2021-6-29]. ISSN 07383991. Dostupné z: doi:10.1016/j.pec.2011.11.008

BRULÉ, David, Lauren SULE, Beth LANDAU-HALPERN, Violeta NASTASE, Umesh JAIN, Sunita VOHRA a Heather BOON, 2014. An Open-Label Pilot Study of Homeopathic Treatment of Attention Deficit Hyperactivity Disorder in Children and Youth. *Forschende Komplementärmedizin / Research in Complementary Medicine* [online]. **21**(5), 3-3 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1661-4127. Dostupné z: doi:10.1159/000368137

CATALÁ-LÓPEZ, Ferrán, Brian HUTTON, Amparo NÚÑEZ-BELTRÁN, et al., 2017. The pharmacological and non-pharmacological treatment of attention deficit hyperactivity disorder in children and adolescents: A systematic review with network meta-analyses of randomised trials. *PLOS ONE* [online]. **12**(7) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1932-6203. Dostupné z: doi:10.1371/journal.pone.0180355

DANNO, Karine, Brigitte COGNET-DEMENTHON, Geneviève THEVENARD, Gérard DURU, François-André ALLAERT a Marie-France BORDET, 2013. Effectiveness of Homeopathic Medicine Associated with Allopathic Medicine in the Outpatient Management of Influenza-like Illnesses or Ear, Nose, and Throat Disorders by Pharmacists. *Journal of Managed Care Pharmacy* [online]. **19**(8), 631-641 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1083-4087. Dostupné z: doi:10.18553/jmcp.2013.19.8.631

DE OLIVEIRA, Ana Luiza Marques, Camila MONTEIRO SIQUEIRA a Carla HOLLANDINO, 2011. The biotherapies Influenzinum and Oscilococcinum in the treatment of influenza virus flu. *Int J High Dilution Res.* **10**(35), 94-94.

- DEFRONZO, Ralph A., Ele FERRANNINI, Leif GROOP, et al., 2015. Type 2 diabetes mellitus. *Nature Reviews Disease Primers* [online]. **1**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 2056-676X. Dostupné z: doi:10.1038/nrdp.2015.19
- DESIDERIO, F., B. RUDNAS, I. PANZINI, et al., 2015. Homeopathy in the treatment of menopausal symptoms in patients with early breast cancer. *Annals of Oncology* [online]. **26** [cit. 2021-6-29]. ISSN 09237534. Dostupné z: doi:10.1093/annonc/mdv336.76
- ERNST, E., 2012. Homeopathy for eczema: a systematic review of controlled clinical trials. *British Journal of Dermatology* [online]. **166**(6), 1170-1172 [cit. 2021-6-29]. ISSN 00070963. Dostupné z: doi:10.1111/j.1365-2133.2012.10994.x
- FARAONE, Stephen V. a Henrik LARSSON, 2019. Genetics of attention deficit hyperactivity disorder. *Molecular Psychiatry* [online]. **24**(4), 562-575 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1359-4184. Dostupné z: doi:10.1038/s41380-018-0070-0
- FIBERT, Philippa, 2014. Is homeopathic treatment as an effective intervention for children with a diagnosis of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)? *Homeopathy* [online]. **103**(1), 68-69 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2013.10.018
- FIBERT, Philippa, Clare RELTON, Morag HEIRS a Deborah BOWDEN, 2016. A comparative consecutive case series of 20 children with a diagnosis of ADHD receiving homeopathic treatment, compared with 10 children receiving usual care. *Homeopathy* [online]. **105**(2), 194-201 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2015.09.008
- FISHER, Peter, 2012. What is Homeopathy? An Introduction. *Frontiers in Bioscience* [online]. **E4**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1945-0494. Dostupné z: doi:10.2741/489
- FISHER, Peter, 2016. Cancer and quality of life. *Homeopathy* [online]. **105**(4), 287-288 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2016.11.001
- FRASS, Michael, Helmut FRIEHS, Christiane THALLINGER, et al., 2015. Influence of adjunctive classical homeopathy on global health status and subjective wellbeing in cancer patients – A pragmatic randomized controlled trial. *Complementary Therapies in Medicine* [online]. **23**(3), 309-317 [cit. 2021-6-29]. ISSN 09652299. Dostupné z: doi:10.1016/j.ctim.2015.03.004

FRASS, Michael, Peter LECHLEITNER, Christa GRÜNDLING, et al., 2020. Homeopathic Treatment as an Add-On Therapy May Improve Quality of Life and Prolong Survival in Patients with Non-Small Cell Lung Cancer: A Prospective, Randomized, Placebo-Controlled, Double-Blind, Three-Arm, Multicenter Study. *The Oncologist* [online]. **25**(12) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1083-7159. Dostupné z: doi:10.1002/onco.13548

FRENKEL, Moshe, 2015. Is There a Role for Homeopathy in Cancer Care? Questions and Challenges. *Current Oncology Reports* [online]. **17**(9) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1523-3790. Dostupné z: doi:10.1007/s11912-015-0467-8

FRENKEL, Moshe, Robert SLATER, Kenneth SAPIRE a Victor SIERPINA, 2018. Complementary and Integrative Medicine in Lung Cancer: Questions and Challenges. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* [online]. **24**(9-10), 862-871 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1075-5535. Dostupné z: doi:10.1089/acm.2018.0175

GAERTNER, Katharina, Michael MÜLLNER, Helmut FRIEHS, Ernst SCHUSTER, Christine MAROSI, Ilse MUCHITSCH, Michael FRASS a Alan David KAYE, 2014. Additive homeopathy in cancer patients: Retrospective survival data from a homeopathic outpatient unit at the Medical University of Vienna. *Complementary Therapies in Medicine* [online]. **22**(2), 320-332 [cit. 2021-6-29]. ISSN 09652299. Dostupné z: doi:10.1016/j.ctim.2013.12.014

GANTENBEIN, A.R., J. AFRA, W. JENNI a P.S. SÁNDOR, 2012. Complementary and alternative treatments for migraine. *Techniques in Regional Anesthesia and Pain Management* [online]. **16**(1), 76-81 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1084208X. Dostupné z: doi:10.1053/j.trap.2012.11.011

GHOSH, Shubhamoy a Subhranil SAHA, 2013. Allied health – 3006. Homeopathy in treating allergic rhinitis - An interventional pilot study. *World Allergy Organization Journal* [online]. **6** [cit. 2021-6-29]. ISSN 19394551. Dostupné z: doi:10.1186/1939-4551-6-S1-P182

GOODWIN, Robin, Stanley O. GAINES, Lynn MYERS a Felix NETO, 2011. Initial Psychological Responses to Swine Flu. *International Journal of Behavioral Medicine* [online]. **18**(2), 88-92 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1070-5503. Dostupné z: doi:10.1007/s12529-010-9083-z

GRÜNDLING, Christa, Wolfgang SCHIMETTA a Michael FRASS, 2012. Real-life effect of classical homeopathy in the treatment of allergies: A multicenter prospective observational

study. *Wiener klinische Wochenschrift* [online]. **124**(1-2), 11-17 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0043-5325. Dostupné z: doi:10.1007/s00508-011-0104-y

HALILOĞLU, Belma, Pinar İŞGÜVEN, Metin YILDIZ, İlknur ARSLANOĞLU a Muferet ERGÜVEN, 2011. Complementary and Alternative Medicine in Children with Type 1 Diabetes Mellitus. *Journal of clinical research in pediatric endocrinology* [online]. **3**(3), 139-143 [cit. 2021-6-29]. ISSN 13085727. Dostupné z: doi:10.4274/jcrpe.v3i3.27

HEUDEL, Pierre-Etienne, Isabelle VAN PRAAGH-DOREAU, Bernard DUVERT, et al., 2019. Does a homeopathic medicine reduce hot flushes induced by adjuvant endocrine therapy in localized breast cancer patients? A multicenter randomized placebo-controlled phase III trial. *Supportive Care in Cancer* [online]. **27**(5), 1879-1889 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0941-4355. Dostupné z: doi:10.1007/s00520-018-4449-x

HUANG, WL, 2018. The Treatment of Asthma Based on Traditional Chinese Medicine and Homeopathy. *J Pediat Infants* [online]. **1**(1), 24-30 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2581-7493. Dostupné z: <http://innovationinfo.org/articles/JPI-107.pdf>

HUEBNER, Jutta, Karsten MUENSTEDT, Franz J. PROTT, Christoph STOLL, Oliver MICKE, Jens BUENTZEL, Ralph MUECKE a Bianca SENF, 2014. Online Survey of Patients with Breast Cancer on Complementary and Alternative Medicine. *Breast Care* [online]. **9**(1), 60-63 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1661-3805. Dostupné z: doi:10.1159/000360381

JONG, Miek C., Stephen L. BUSKIN, Lydia ILYENKO, Irina KHOLODOVA, Julia BURKART, Stephan WEBER, Thomas KELLER a Petra KLEMENT, 2016. Effectiveness, safety and tolerability of a complex homeopathic medicinal product in the prevention of recurrent acute upper respiratory tract infections in children: a multicenter, open, comparative, randomized, controlled clinical trial. *Multidisciplinary Respiratory Medicine* [online]. **11**(1), 1-13 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2049-6958. Dostupné z: doi:10.1186/s40248-016-0056-1

KOLEY, Munmun, Subhranil SAHA, Jogendra Singh ARYA, et al., 2016. Knowledge, Attitude, and Practice Related to Diabetes Mellitus Among Diabetics and Nondiabetics Visiting Homeopathic Hospitals in West Bengal, India. *Journal of Evidence-Based Complementary & Alternative Medicine* [online]. **21**(1), 39-47 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2156-5872. Dostupné z: doi:10.1177/2156587215593656

KRISTOFFERSEN, Espen Saxhaug, Kjersti AASETH, Ragnhild Berling GRANDE, Christofer LUNDQVIST a Michael Bjørn RUSSELL, 2013. Self-reported efficacy of

complementary and alternative medicine: the Akershus study of chronic headache. *The Journal of Headache and Pain* [online]. **14**(1), 1-5 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1129-2369. Dostupné z: doi:10.1186/1129-2377-14-36

LENNIHAN, Burke, 2017. Homeopathy for Pain Management. *Alternative and Complementary Therapies* [online]. **23**(5), 176-183 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1076-2809. Dostupné z: doi:10.1089/act.2017.29129.ble

MAHESH, Seema, Mahesh MALLAPPA, Olga HABCHI, Vasiliki KONSTANTA, Cristina CHISE, Panagiota SYKIOTOU a George VITHOULKAS, 2021. Appearance of Acute Inflammatory State Indicates Improvement in Atopic Dermatitis Cases Under Classical Homeopathic Treatment: A Case Series. *Clinical Medicine Insights: Case Reports* [online]. **14**, 1-13 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1179-5476. Dostupné z: doi:10.1177/1179547621994103

MARARRI, Luigi Alberto, Laurence TERZAN a Gilles CHAUFFERIN, 2012. Oscillocoquinum for influenza treatment. *Ann Ist Super Sanità* [online]. **48**(1), 105-109 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: doi:10.4415/ANN_12_01_17

MATHIE, Robert T, Joyce FRYE a Peter FISHER, 2015. Homeopathic Oscillocoquinum® for preventing and treating influenza and influenza-like illness. *Cochrane Database of Systematic Reviews* [online]. (1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 14651858. Dostupné z: doi:10.1002/14651858.CD001957.pub6

MATHIE, Robert T., Elizabeth S. BAITSON, Joyce FRYE, Chaturbhuj NAYAK, Rajkumar K. MANCHANDA a Peter FISHER, 2013. Homeopathic treatment of patients with influenza-like illness during the 2009 A/H1N1 influenza pandemic in India. *Homeopathy* [online]. **102**(3), 187-192 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2013.04.001

MEDHURST, Robert, 2012. Endometriosis and its management using homeopathy. *Journal of the Australian Traditional-Medicine Society* [online]. **18**(3), 155-156 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://search.informit.org/doi/10.3316/INFORMIT.949730786769803>

MICHALSEN, Andreas, Bernhard UEHLEKE a Rainer STANGE, 2015. Safety and compliance of a complex homeopathic drug (Contramutan N Saft) in the treatment of acute respiratory tract infections: A large observational (non-interventional) study in children and adults focussing on homeopathy specific adverse reactions versus adverse drug

reactions. *Regulatory Toxicology and Pharmacology* [online]. **72**(2), 179-184 [cit. 2021-6-29]. ISSN 02732300. Dostupné z: doi:10.1016/j.yrtph.2015.04.002

MONAMI, Matteo, Antonio SILVERII a Edoardo MANNUCCI, 2019. Alternative treatment or alternative to treatment? A systematic review of randomized trials on homeopathic preparations for diabetes and obesity. *Acta Diabetologica* [online]. **56**(2), 241-243 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0940-5429. Dostupné z: doi:10.1007/s00592-018-1235-7

NICHOL, James, Elizabeth A. THOMPSON a Alison SHAW, 2013. Health professionals' and families' understanding of the role of individualised homeopathy in asthma management for children requiring secondary care: Qualitative findings from a mixed methods feasibility study. *European Journal of Integrative Medicine* [online]. **5**(5), 418-426 [cit. 2021-6-29]. ISSN 18763820. Dostupné z: doi:10.1016/j.eujim.2013.06.007

NWABUDIKE, Lawrence Chukwudi, 2012. Atopic Dermatitis and Homeopathy. *Our Dermatology Online* [online]. **3**(3), 217-220 [cit. 2021-6-29]. ISSN 20819390. Dostupné z: doi:10.7241/ourd.20123.50

OBERAI, Praveen, S GOPINADHAN, Roja VARANASI, Alok MISHRA, Vikram SINGH a Chaturbhuj NAYAK, 2013. Homoeopathic management of attention deficit hyperactivity disorder: A randomised placebo-controlled pilot trial. *Indian Journal of Research in Homoeopathy* [online]. **7**(4), 158-167 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0974-7168. Dostupné z: doi:10.4103/0974-7168.123389

OLLA, Danielle, Justin SAWYER, Nicole SOMMER a John B. MOORE, 2020. Migraine Treatment. *Clinics in Plastic Surgery* [online]. **47**(2), 295-303 [cit. 2021-6-29]. ISSN 00941298. Dostupné z: doi:10.1016/j.cps.2020.01.003

PELLOW, Janice, Elizabeth M. SOLOMON a Candice N. BARNARD, 2011. Complementary and Alternative Medical Therapies for Children with Attention-Deficit/ Hyperactivity Disorder (ADHD). *Alternative Medicine Review* [online]. **16**(4), 323-337 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Elizabeth-Solomon/publication/51980244_Complementary_and_Alternative_Medical_Therapies_for_Children_with_Attention-DeficitHyperactivity_Disorder_ADHD/links/0a85e53c7899127238000000/Complementary-and-Alternative-Medical-Therapies-for-Children-with-Attention-Deficit-Hyperactivity-Disorder-ADHD.pdf

RAMCHANDANI, Nita M., 2010. Homoeopathic treatment of upper respiratory tract infections in children: Evaluation of thirty case series. *Complementary Therapies in Clinical Practice* [online]. **16**(2), 101-108 [cit. 2021-6-29]. ISSN 17443881. Dostupné z: doi:10.1016/j.ctcp.2009.09.008

ROSSI, Elio, Marco PICCHI, Mariella DI STEFANO, Anna Maria MARONGIU a Patrizia SCARSINI, 2015. The homeopathic choice for children: a qualitative research on the decision making process of the families. *Homeopathy* [online]. **104**(3), 176-181 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2015.05.001

ROSTOCK, Matthias, Johannes NAUMANN, Corina GUETHLIN, Lars GUENTHER, Hans H BARTSCH a Harald WALACH, 2011. Classical homeopathy in the treatment of cancer patients - a prospective observational study of two independent cohorts. *BMC Cancer* [online]. **11**(1) [cit. 2021-6-29]. ISSN 1471-2407. Dostupné z: doi:10.1186/1471-2407-11-19

SAMUELS, Noah, Yakov FREED, Rony WEITZEN, Merav BEN-DAVID, Yair MAIMON, Uri ELIYAHU a Raanan BERGER, 2018. Feasibility of Homeopathic Treatment for Symptom Reduction in an Integrative Oncology Service. *Integrative Cancer Therapies* [online]. **17**(2), 486-492 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1534-7354. Dostupné z: doi:10.1177/1534735417736133

SEARIGHT, H. Russell, Kayla ROBERTSON, Todd SMITH, Scott PERKINS a Barbara K. SEARIGHT, 2012. Complementary and Alternative Therapies for Pediatric Attention Deficit Hyperactivity Disorder: A Descriptive Review. *ISRN Psychiatry* [online]. **2012**, 1-8 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2090-7966. Dostupné z: doi:10.5402/2012/804127

SHAFEI, Heba Farid, Soha Mahmoud ABDELDAYEM a Nagwa Hassan MOHAMED, 2012. Individualized homeopathy in a group of Egyptian asthmatic children. *Homeopathy* [online]. **101**(4), 224-230 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2012.08.006

SHARMA, Bhasker a Parveen Kumar SHARMA, 2019. Homeopathy and Cancer: A Review. *Journal of Applied Dental and Medical Science* [online]. **5**(1), 66-69 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: http://www.joadms.org/admin/assets/article_issue/36052019_55/1567562858.pdf

SHARMA, N, A AMETA a S SHARMA, 2013. Effect of homeopathy on chronic tension-type headache: a pragmatic, randomised controlled single blind trial. *The Journal of Headache and*

Pain [online]. **14**(S1), 1-1 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1129-2369. Dostupné z: doi:10.1186/1129-2377-14-S1-P56

SCHNUR, Julie B., Bianca LOVE, Bari L. SCHECKNER, Sheryl GREEN, A. GABRIELLA a Guy H. MONTGOMERY, 2011. A Systematic Review of Patient-Rated Measures of Radiodermatitis in Breast Cancer Radiotherapy. *American Journal of Clinical Oncology* [online]. **34**(5), 529-536 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0277-3732. Dostupné z: doi:10.1097/COC.0b013e3181e84b36

SIKDAR, Sourav, Avinaba MUKHERJEE, Kausik BISHAYEE, Avijit PAUL, Santu Kumar SAHA, Samrat GHOSH a Anisur Rahman KHUDA-BUKSHSH, 2013. Post-cancer Treatment with Condurango 30C Shows Amelioration of Benzo[a]pyrene-induced Lung Cancer in Rats Through the Molecular Pathway of Caspase-3-mediated Apoptosis Induction -Anti-lung cancer potential of Condurango 30C in rats-. *Journal of Pharmacopuncture* [online]. **16**(3), 11-22 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2093-6966. Dostupné z: doi:10.3831/KPI.2013.16.021

SINGH, Surender, YK GUPTA, Purna KALRA, Ritu KARWASRA, Rohit KUMAR, Debadatta NAYAK a Shalu RANI, 2015. Role of homoeopathic mother tinctures in rheumatoid arthritis: An experimental study. *Indian Journal of Research in Homoeopathy* [online]. **9**(1), 42-48 [cit. 2021-6-29]. ISSN 0974-7168. Dostupné z: doi:10.4103/0974-7168.154348

SUBHRANIL, Saha a M. KOLEY. HOMEOPATHIC TREATMENT OF HEADACHES AND MIGRAINE: A META-ANALYSIS OF THE RANDOMIZED CONTROLLED TRIALS. *Asian Journal of Pharmaceutical and Clinical Research* [online]. **6**, 194-199 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/HOMEOPATHIC-TREATMENT-OF-HEADACHES-AND-MIGRAINE%3A-A-Saha-Koley/2b7a749a576d630e2e932af52c0ce82d64d28175#paper-header>

TEIXEIRA, Marcus Zulian, Podgaec SÉRGIO a Edmund Chada BARACAT, 2017. Protocol of randomized controlled trial of potentized estrogen in homeopathic treatment of chronic pelvic pain associated with endometriosis. *Homeopathy* [online]. **105**(03), 240-249 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1475-4916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2016.03.002

TEIXEIRA, Marcus Zulian, Sérgio PODGAEC a Edmund Chada BARACAT, 2017. Potentized estrogen in homeopathic treatment of endometriosis-associated pelvic pain: A 24-week, randomized, double-blind, placebo-controlled study. *European Journal of Obstetrics &*

Gynecology and Reproductive Biology [online]. **211**, 48-55 [cit. 2021-6-29]. ISSN 03012115. Dostupné z: doi:10.1016/j.ejogrb.2017.01.052

THAPAR, Anita, Miriam COOPER, Rachel JEFFERIES a Evangelia STERGIAKOULI, 2012. What causes attention deficit hyperactivity disorder? *Archives of Disease in Childhood* [online]. (97), 260-265 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://adc.bmj.com/content/97/3/260.short>

TO, Ka Lun Aaron, Yuen Ying Yvonne FOK, Ka Chun Marc CHONG, Yuen Chi Joanne LEE a Ling Shan Sandy YIU, 2017. Individualized homeopathic treatment in addition to conventional treatment in type II diabetic patients in Hong Kong – a retrospective cohort study. *Homeopathy* [online]. **106**(02), 79-86 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1475-4916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2017.02.002

TORRE, Lindsey A., Rebecca L. SIEGEL a Ahmedin JEMAL, 2016. Lung Cancer Statistics. AHMAD, Aamir a Shirish GADGEEL, ed. *Lung Cancer and Personalized Medicine* [online]. Cham: Springer International Publishing, 2016-12-15, s. 1-19 [cit. 2021-6-29]. Advances in Experimental Medicine and Biology. ISBN 978-3-319-24221-7. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-24223-1_1

VAN WASSENHOVEN, Michel, 2017. Clinical verification in homeopathy and allergic conditions. *Homeopathy* [online]. **102**(01), 54-58 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1475-4916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2012.06.002

VIGANÒ, Giulio, Paola NANNEI a Paolo BELLAVITE, 2015. Homeopathy: from tradition to science? *Journal of Medicine and the Person* [online]. **13**(1), 7-17 [cit. 2021-6-29]. ISSN 2035-9411. Dostupné z: doi:10.1007/s12682-014-0197-y

VINCENT, Stéphane, Antoine DEMONCEAUX, Didier DESWARTE, Daniel SCIMECA a Marie-France BORDET, 2013. Management of Influenza-Like Illness by Homeopathic and Allopathic General Practitioners in France During the 2009–2010 Influenza Season. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* [online]. **19**(2), 146-152 [cit. 2021-6-29]. ISSN 1075-5535. Dostupné z: doi:10.1089/acm.2011.0706

VITHOULKAS, George, 2011. Clinical trial of homeopathy in rheumatoid arthritis. *Homeopathy* [online]. **100**(4), 244-252 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2011.06.004

WANI, Kirtee, Nilesh SHAH, Asmita PRABHUNE, Arun JADHAV, Prabhakar RANJEKAR a Ruchika KAUL-GHANEKAR, 2016. Evaluating the anticancer activity and nanoparticulate nature of homeopathic preparations of Terminalia chebula. *Homeopathy* [online]. **105**(4), 318-326 [cit. 2021-6-29]. ISSN 14754916. Dostupné z: doi:10.1016/j.homp.2016.02.004

WELLS, Rebecca Erwin, Suzanne M. BERTISCH, Catherine BUETTNER, Russell S. PHILLIPS a Ellen P. MCCARTHY, 2011. Complementary and Alternative Medicine Use Among Adults With Migraines/Severe Headaches. *Headache: The Journal of Head and Face Pain* [online]. **51**(7), 1087-1097 [cit. 2021-6-29]. ISSN 00178748. Dostupné z: doi:10.1111/j.1526-4610.2011.01917.x

YADAV, Renu, Babban JEE a KRS Sambasiva RAO, 2018. How homeopathic medicine works in cancer treatment: deep insight from clinical to experimental studies. *Journal of Experimental Therapeutics and Oncology* [online]. **13**, 71-76 [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Babban-Jee-2/publication/329944878_How_homeopathic_medicine_works_in_cancer_treatment_Deep_insight_from_clinical_to_experimental_studies/links/5e96e4584585150839de9221/How-homeopathic-medicine-works-in-cancer-treatment-Deep-insight-from-clinical-to-experimental-studies.pdf

ZANASI, Alessandro, Massimiliano MAZZOLINI, Francesco TURSI, Antonio Maria MORSELLI-LABATE, Alexandro PACCAPELO a Marzia LECCHI, 2014. Homeopathic medicine for acute cough in upper respiratory tract infections and acute bronchitis: A randomized, double-blind, placebo-controlled trial. *Pulmonary Pharmacology & Therapeutics* [online]. **27**(1), 102-108 [cit. 2021-6-29]. ISSN 10945539. Dostupné z: doi:10.1016/j.pupt.2013.05.007